

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Мохова Юлія Леонідівна

УДК 351:[005.92:004.63](477)

**ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ
В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Миколаїв – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили (м.Миколаїв)

Науковий консультант - доктор наук з державного управління, професор
Орлова Наталія Сергіївна,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки

Офіційні опоненти доктор наук з державного управління, професор
Сиченко Віктор Володимирович,
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради (м. Дніпро), ректор

доктор наук з державного управління, професор
Семенченко Андрій Іванович, заслужений діяч науки і техніки України, член Національної комісії, що здійснює державне управління у сфері зв'язку та інформатизації (м. Київ)

доктор наук з державного управління, професор
Ткачова Наталія Миколаївна,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ), професор кафедри теорії та практики управління

Захист відбудеться *24 вересня 2021 р. об 10:00* годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.053.03 Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м.Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, ауд.5-106.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м.Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Автореферат розісланий *20 серпня 2021 р.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.В.Антонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах реформування державного управління в Україні та розвитку цифрової економіки особливого значення набуває запровадження цифрових технологій у сферу публічного управління та формування нових державних механізмів електронного урядування. Важливість розвитку електронного урядування, створення відповідної національної політики та стратегій її реалізації є одним із ключових завдань, поставлених урядом, які визначено в Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр., Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, Стратегії розвитку інформаційного суспільства, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Концепції розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року, Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року, Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року. Ефективний розвиток державних механізмів забезпечення та впровадження електронного урядування в Україні є важливим євроінтеграційним чинником, що сприяє гармонізації взаємодії органів державної влади із суспільством та бізнесом, інститутами громадянського суспільства, дає змогу підвищити прозорість, відкритість та ефективність діяльності органів державного управління. Цифровізація процесів державного управління та адміністрування є потужним чинником розвитку інформаційного суспільства та демократичного урядування в Україні, який дозволить уникнути негативних глобалізаційних наслідків та цифрових загроз у майбутньому.

Необхідною умовою для реалізації стратегічних державних завдань щодо реформування державного управління та процесів адміністрування, цифровізації України та сталого її розвитку є розробка та вдосконалення державних механізмів електронного урядування, що і зумовлює актуальність обраної теми.

Теоретичне висвітлення питань розвитку інформаційних технологій, електронного урядування та їх значення в державному управлінні досліджено такими науковцями, як Лопушинський І.П., Почепцов Г.Г., Пугач А.М., Сиченко В.В., Ткачова Н.М., Чукут С.А., в роботах яких було розвинуто теоретичні та практичні положення щодо формування механізмів державного регулювання розвитку інформаційного суспільства, запровадження цифрових технологій у систему публічного адміністрування. Теоретичні, практичні та методологічні питання розвитку електронного урядування в публічному управлінні, практичні аспекти впливу цифрових технологій на розвиток державного управління у своїх працях досліджували Амосов О.Ю., Биркович В.І., Биркович Т.І., Грицяк Н.В., Дегтяр О.А., Демкова М.С., Кабанець О.С., Малиновський В.Я., Орлова Н.С., Семенченко А.І., Серенок А.О. Але для формування дієвої та сучасної системи державного управління в Україні потрібні нові механізми розвитку електронного урядування, які матимуть за основу цифрові технології.

Незважаючи на значний обсяг наукових напрацювань теоретичного та практичного характеру у сфері електронного урядування та державних

механізмів його впровадження, постає необхідність у комплексному дослідженні питань подальшого розвитку державних механізмів упровадження та забезпечення електронного урядування в умовах цифрових трансформацій, що і зумовлює актуальність обраної теми дослідження, постановку його мети та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідної роботи Чорноморського національного університету ім. Петра Могили «Організація державного управління в умовах становлення та розвитку політичної системи України: політико-правові, історичні і регіональні аспекти» (номер державної реєстрації 0109U000451), у рамках якої автором досліджено історичні етапи розвитку електронного урядування в Україні, з визначенням нормативно-правового та інституційного механізмів упровадження електронного урядування, та науково-дослідної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темою «Теоретико-методичні аспекти управління розвитком об'єднаних територіальних громад» (номер державної реєстрації 0121U100651), де автором визначено основні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності органів державної влади на регіональному рівні та об'єднаних територіальних громад; проведено огляд електронної готовності регіонів та органів місцевого самоврядування.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних підходів та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування та вдосконалення державних механізмів розвитку електронного урядування (нормативно-правового, інституційного, організаційного, інформаційного) на основі впровадження цифрових технологій для забезпечення сталого розвитку країни та успішного проведення реформи в Україні.

Для реалізації зазначеної мети в дисертації було поставлено та вирішено такі завдання:

- узагальнити наукові підходи щодо сутності та класифікації поняття «електронне урядування» з урахуванням сучасних наукових підходів;
- систематизувати зарубіжний досвід упровадження державних механізмів розвитку електронного урядування в публічному секторі для використання цього досвіду у вітчизняній практиці державного управління;
- визначити концептуальні засади електронного урядування України в умовах розвитку інформаційного суспільства;
- охарактеризувати особливості державного механізму нормативно-правового забезпечення електронного урядування України для підвищення ефективної взаємодії органів державного управління;
- удосконалити інституційний механізм забезпечення електронного урядування в Україні для поліпшення процедури прийняття управлінських рішень у сфері державного управління;
- визначити складові цифрової інфраструктури України для подальшого їх розвитку;

-проаналізувати стан розвитку електронного урядування в Україні для визначення тенденцій розвитку цифровізації механізмів державного управління;

-запропонувати науково-методичний підхід до оцінки електронного урядування регіонів для визначення можливостей та перспектив впровадження електронного уряду в Україні;

-розробити науково-методичний підхід до оцінки електронної готовності органів державного управління в умовах цифрових трансформацій;

-визначити стратегічні цілі забезпечення кібербезпеки в Україні як пріоритету в системі національної безпеки;

-розробити науково-методичний підхід щодо формування державного механізму інформаційного забезпечення електронного урядування на основі впровадження цифрових технологій;

-удосконалити напрями розвитку механізмів електронного урядування для покращення цифрових перетворень в Україні.

Об'єктом дослідження є система електронного урядування України.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні положення формування та вдосконалення механізмів розвитку електронного урядування України в умовах цифровізації.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних явищ і механізмів державного управління в сучасних світових і національних економіках. Основні наукові результати дисертаційної роботи були отримані за допомогою використання таких методів, як: історичний – при дослідженні історичних умов формування електронного урядування в Україні та у світі; систематизації та узагальнення – у ході дослідження зарубіжного досвіду впровадження державних механізмів розвитку електронного урядування в публічному секторі, визначення особливостей нормативно-правового забезпечення електронного урядування України; методи аналізу і синтезу – при визначенні особливостей концептуальних засад електронного урядування, дослідженні наукових підходів до визначення поняття «електронне урядування», ключових досягнень та проблем реалізації цифрових можливостей України, визначенні напрямів удосконалення механізмів електронного урядування; структурно-функціональний метод – при формуванні механізму інституційного забезпечення електронного урядування в Україні, визначенні державних механізмів цифрової інфраструктури України та стратегічних цілей забезпечення кібербезпеки в Україні; порівняльний аналіз – для аналізу електронного урядування в Україні, оцінки електронного урядування на регіональному рівні та електронної готовності органів державного управління. Системний підхід надав змогу сформувавши державний механізм інформаційного забезпечення електронного урядування на основі впровадження цифрових технологій.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, закони України, постанови та рішення Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики України, Міністерства цифрової

трансформації України, Національної комісії державного регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, накази та звіти Національної служби здоров'я України, Національного агентства України з питань державної служби, Пенсійного фонду України, Державної податкової служби, Міністерства внутрішніх справ, дані обласних, районних державних адміністрацій, довідкові та інформаційні видання професійних міжнародних організацій щодо стану розвитку електронного урядування, матеріали власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів розкривається в таких положеннях:

вперше:

розроблено науково-методичний підхід до формування державного механізму інформаційного забезпечення електронного урядування на основі впровадження цифрових технологій, який містить елементи правового, інституційного, організаційного, цифрового забезпечення (цифрові державні платформи, веб-портали, центри надання адміністративних послуг, електронна ідентифікація громадян, цифрові навички та цифрові компетентності, цифрове робоче місце, система електронного документообігу, блокчейн, цифрова освіта в напрямі відданого лідерства, ефективної комунікації, спроможності до впровадження змін, багатоканальне інформування та залучення громадян до використання інформаційно-комунікаційних технологій) для розвитку цифрової інфраструктури державного управління та успішного проведення реформи державного управління в Україні;

запропоновано науково-методичний підхід до оцінки електронного урядування регіонів України на основі таксонометричного методу за показниками (кількість користувачів Інтернету, рівень розвитку місцевої електронної демократії, кількість органів державної влади та місцевого самоврядування, які використовують інструменти електронної демократії, кількість зареєстрованих «Е-звернень», кількість поданих громадськістю проєктів «Бюджет участі (громадський бюджет)», рівень публічності місцевого самоврядування, кількість наданих електронних послуг, кількість оприлюднених звітів у регіоні за результатами реалізації політики відкритих даних) для визначення можливостей та перспектив упровадження електронного уряду на регіональному рівні;

розроблено науково-методичний підхід щодо оцінки електронної готовності органів державного управління (Пенсійний фонд України, Державна податкова служба, Національна служба здоров'я України, Національне агентство України з питань державної служби, Міністерство внутрішніх справ) за показниками кількості зареєстрованих користувачів інформаційного порталу (платформи) органу державного управління, наданих електронних послуг, зареєстрованих електронних звернень для визначення ефективності реалізації концепції електронного урядування на рівні державного органу, установи;

удосконалено:

концептуальні засади електронного урядування України на основі визначення його функцій (політична, організаційна, іміджева, виховна, соціальна, зв'язків з громадськістю), принципів (прозорість, відкритість,

простота, зручність та оперативність отримання електронних послуг, близькість до громадян, безпека даних), завдань (модернізація публічних послуг та розвиток взаємодії влади, громадян і бізнесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, модернізація державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, управління розвитком електронного урядування) для реалізації державної стратегії щодо розвитку електронного урядування;

інституційний механізм забезпечення електронного урядування в Україні на основі визначення основних функцій, завдань, обов'язків та особливостей організації діяльності суб'єктів державної політики, який передбачає створення окремої організаційної структури органів державної влади з координації їх взаємодії в напрямі розвитку електронного урядування для спрощення процедури прийняття управлінських рішень у сфері державного управління за умов цифровізації;

науковий підхід до визначення напрямів розвитку механізмів електронного урядування у сфері телекомунікаційних мереж (розвиток широкопasmового абонентського доступу, системи телекомунікаційних мереж, що відповідає європейським стандартам, розвиток, модернізація та оптимізація елементів телекомунікаційної інфраструктури), інфраструктури електронної комерції та онлайн-взаємодії суб'єктів бізнесу (норми регламенту e-IDAS, система електронної взаємодії, електронна торгівля, дорожня карта розвитку), цифрових навичок та електронного документообігу (модернізація інфраструктурного оснащення; цифрові освітні ресурси, єдині критерії оцінки якості електронних документів, розмежування доступу до інформації різноманітними засобами захисту), розвитку e-медицини (єдиний медичний інформаційний простір, національна дорожня карта, реалізація e-проектів) для створення ефективної системи державного управління із застосуванням цифрових технологій;

дістали подальшого розвитку:

теоретичний підхід до визначення поняття «електронне урядування» на основі сучасних наукових підходів (теоретичний, технократичний, технологічний, інформатизації державно-публічних справ), який відрізняється від інших цифровою складовою, а саме: «електронне урядування» визначається як форма організації державного управління, що відповідає процесам широкої участі бізнесу та громадян у державному управлінні та дає змогу підвищити прозорість та ефективність діяльності органів місцевого самоврядування й державної влади на засадах упровадження цифрових технологій для гарантування подальшого розвитку інформаційного суспільства;

теоретичні положення щодо використання державних механізмів розвитку електронного урядування в країнах Європейського Союзу (ЄС) з урахуванням принципів, методів та інструментів стратегій реалізації державної політики електронного урядування та з визначенням умов реалізації цих механізмів, сучасних тенденцій їх реформування для впровадження в національну практику;

відбір інструментів нормативно-правового забезпечення електронного урядування з визначенням їх недоліків (фрагментарність, нечіткість, неповнота, неузгодженість, неконкретність, непрозорість процедур, неадаптованість до міжнародних актів) для забезпечення ефективного державного регулювання електронного урядування та реалізації Стратегії розвитку інформаційного суспільства, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року;

визначення ключових досягнень та цифрових можливостей України (в напрямі е-демократії – е-звернення, е-консультації, е-голосування, е-петиція; в напрямі е-комерції – віртуальні гаманці, варіативність і швидкість доставки, мобільна комерція, додатки в e-commerce; у напрямі е-послуг – децентралізація, спрощення, дерегуляція, розвиток інституційної спроможності й комунікаційна підтримка) на основі оцінки та порівняння основних тенденцій розвитку цифрової економіки та показників електронної готовності країни для вирішення проблем розвитку інформаційного суспільства;

визначення елементів розвитку цифрової інфраструктури України (широкосмуговий доступ до Інтернету, комп'ютеризація, відкриті дані, хмарні сервіси, електронні державні послуги, безготівкові розрахунки, кібербезпека) та оцінка їх рівня розвитку в Україні в умовах цифрових трансформацій у публічному управлінні;

формування стратегічних цілей забезпечення кібербезпеки (посилення спроможності у протидії кіберзлочинності, надання безпечних цифрових послуг, формування ефективної моделі відносин у сфері кібербезпеки, заснованих на довірі, впровадження навчальних програм, курсів, тренінгів з кібернавчання, розвиток міжнародного співробітництва, уніфікація підходів, методів і засобів забезпечення кібербезпеки з усталеними практиками ЄС і НАТО, протидія міжнародному тероризму) в Україні на засадах стримування, кіберстійкості, взаємодії, поглиблення євроінтеграційних процесів для посилення спроможності національної системи кібербезпеки.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що наукові висновки та узагальнення дисертаційного дослідження доведено до рівня конкретних напрямів, які є засадами для їхнього впровадження в практику державного управління з метою розвитку електронного урядування в Україні. Одержані наукові розробки можуть бути рекомендовані центральним та місцевим органам влади з метою розвитку та здійснення заходів щодо цифровізації державного управління в Україні.

Наукові рекомендації щодо визначення напрямів інформатизації державних електронних послуг основних галузей економіки та стратегічних цілей забезпечення кібербезпеки в Україні на засадах стримування, кіберстійкості, взаємодії, поглиблення євроінтеграційних процесів використані Національною комісією державного регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (довідка № 12358/03-2 від 03.12.2020 р.).

Результати дисертаційного дослідження щодо визначення напрямів цифрового розвитку регіонів, розвитку процесів цифровізації, визначені за результатами оцінки електронного урядування на регіональному рівні,

використані Херсонською районною радою Херсонської області при складанні Програми розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2021-2024 роки та Напрямків діяльності та заходів Програми розвитку інформаційного простору Херсонської області (довідка №11152/07 від 11.11.2020 р.).

Надані рекомендації щодо вдосконалення е-сервісів державного управління використані в практичній діяльності Служби у справах дітей Херсонської районної державної адміністрації Херсонської області при веденні Банку даних Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти», створеного для забезпечення прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування (довідка №1378/03-21/8 від 26.01.2021 р.).

Наукові рекомендації щодо вдосконалення процесу електронного документування управлінської діяльності на рівні державної установи були використані Великоновосілківським об'єднаним управлінням Пенсійного фонду Донецької області під час визначення пропозицій щодо стратегій розвитку пенсійної реформи в Україні (довідка №13213/0575-03-20 від 20.10.2020 р.).

Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в освітній процес Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області щодо підвищення кваліфікації державних службовців, представників громад за темами «Електронне урядування», «Управління змінами», «Прийняття ефективних рішень» (довідка №43-11/95 від 18.01.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Висновки й результати, які характеризують наукову новизну, отримано і сформульовано автором особисто. Внесок автора в колективні наукові роботи конкретизовано у списку публікацій.

Основні положення й результати дисертації доповідалися, обговорювалися та опубліковані під час науково-педагогічного стажування за напрямом «Development trends of the education process in the sphere of public administration in Ukraine and EU countries» (Wolomin, 11-22 березня 2019 р.) та в матеріалах наукових конференцій, серед яких: Науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи» (м. Харків, 25 березня 2016 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та управління» (м. Полтава, 29 вересня 2017 р.), I Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком» (м. Харків, 5 березня 2018 р.), II Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Соціально-економічні проблеми сучасності» (м. Маріуполь, 15 червня 2018 р.), VI Міжнародна науково-практична конференція «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 30 листопада 2018 р.), III Всеукраїнська науково-практична конференція «Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ» (м. Херсон, 18-19 квітня 2019 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Публічне управління та адміністрування на сучасному етапі державотворення» (м. Київ,

24 жовтня 2019 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Публічне управління: проведення реформи в Україні» (м.Покровськ, 10 грудня 2020 р.), IX Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Афіни, 07 травня 2021 р.), VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти» (м.Кам'янець-Подільський, 4 травня 2021 р.), IV Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція молодих вчених «Економічний розвиток держави, регіонів та підприємств: проблеми та перспективи» (м. Львів, 28-29 квітня 2021 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права» (м. Полтава, 28 квітня 2021 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція «Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях» (м. Маріуполь, 27-28 травня 2021 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 37 наукових працях загальним обсягом 29 друк. арк. (особисто автора – 26,3 друк. арк.), серед яких 3 монографії, 3 статті у зарубіжних наукових виданнях, які мають цитування у наукометричних базах Scopus та Web of Science, 15 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 статті в інших виданнях за темою дисертації та 14 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 458 сторінок друкованого тексту, у тому числі 40 таблиць, 85 рисунків, які наведено на 71 сторінці. Список використаних джерел із 277 найменувань наведено на 33 сторінках і 10 додатків – на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 - «Теоретичні засади розвитку електронного урядування в Україні» - містить дослідження історичних засад формування електронного урядування, державних механізмів впровадження електронного урядування в умовах євроінтеграції, розвитку електронного урядування в інформаційному суспільстві.

Дослідження історичних засад формування електронного урядування дало змогу виділити сучасні наукові підходи щодо визначення сутності поняття «електронне урядування»: теоретичний (визначає електронне урядування як концепцію, форму державного управління, засновану на новому державному менеджменті, інституційних підходах, політичних мережах), технократичний (розглядає електронне урядування як технологію інформаційного суспільства), технологічний (електронне урядування – технологія підвищення ефективності державного управління, що має змінний характер), інформатизації державно-публічних справ (визначає електронне урядування як інструмент використання інформаційно-комунікаційних технологій, який застосовується для досягнення ефективності та прозорості державного управління).

Різноманітність підходів до визначення терміна пояснюється формуванням тверджень на основі різних принципів, аспектів, системних позицій функціонування та впровадження зазначеної системи. На основі дослідження сучасних наукових підходів (теоретичний, технократичний, технологічний, інформатизації державно-публічних справ) визначено поняття «електронне урядування» як форму організації державного управління, що відповідає процесам широкої участі бізнесу та громадян у державному управлінні та дає змогу підвищити прозорість та ефективність діяльності органів місцевого самоврядування й державної влади на засадах впровадження цифрових технологій для гарантування подальшого розвитку інформаційного суспільства.

З урахуванням історичних аспектів та особливостей розвитку систематизовано етапи реалізації е-урядування в Україні: I етап - формування нормативно-правової та нормативно-технічної бази електронного урядування (1990-2006 рр.), II етап - розвиток послуг електронного урядування (2007-2013 рр.), III етап - упровадження в практику діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування (2014-2015 рр.), IV етап - розбудова електронного урядування в умовах цифрових перетворень (2016 р. – по теперішній час), які представлено на рис. 1.

Головною метою урядів країн ЄС є підвищення ефективності державних послуг шляхом впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу публічного управління, забезпечення прозорості та ефективності роботи для користувачів, надання персональних, зручних, безбар'єрних цифрових послуг для всіх громадян та установ. Умовами реалізації даних моделей розвитку електронного урядування є транскордонна мобільність послуг, ефективний зворотний зв'язок, високий рівень технологій у діяльності державного апарату. Аналіз європейських практик впровадження та формування електронного урядування в Австрії, Бельгії, Болгарії, Великобританії, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Італії, Німеччині, Латвії, Литві, Мальті, Португалії, Румунії, Фінляндії, Франції, Чехії, Швейцарії дав змогу виділити спільні риси електронних урядів всіх країн-учасниць ЄС: формування спеціальної законодавчої бази, яка якісно регулює відносини у сфері електронного урядування, збільшення кількості електронних послуг, працівників ІТ-сфери, збільшення фінансування проєктів електронного урядування; стимулювання громадян використовувати переваги електронного урядування. Також визначено пріоритетні сфери розвитку електронного урядування європейських країн: модернізація державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з використанням ключових факторів (електронна ідентифікація, електронний документ); включення транскордонної мобільності з взаємосумісними цифровими публічними послугами; сприяння цифровій взаємодії між громадянами, бізнесом та урядом з метою забезпечення високоякісних громадських послуг. Доведено, що ефективна державна політика щодо розвитку е-урядування стимулює розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних факторів підвищення продуктивності, економічного зростання, покращення

якості життя суспільства, а також досягнення забезпечення сталого розвитку України.

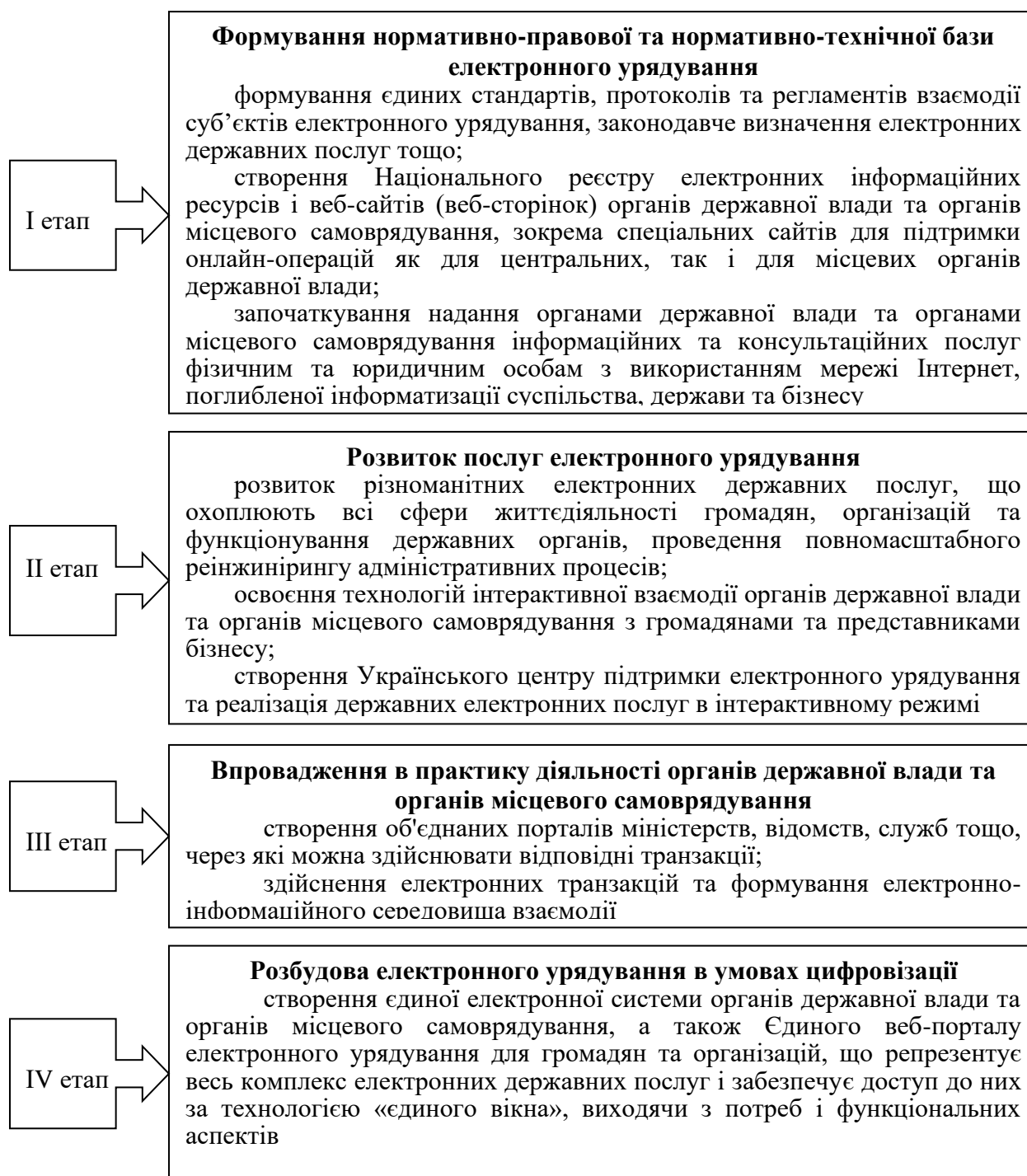

Рис. 1. Етапи реалізації електронного урядування в Україні (систематизовано автором)

Розділ 2 - «Концептуальні положення формування системи електронного урядування в умовах цифровізації» - містить концепцію розвитку електронного урядування в Україні, дослідження державних механізмів забезпечення електронного урядування в Україні та напрямів формування й розвитку цифрової інфраструктури України.

Розгляд процесу реалізації та розвитку електронного урядування в умовах інформаційного суспільства дав змогу розвинути концептуальні основи електронного урядування в Україні, ключовими елементами якого виділено електронні послуги, електронне управління, електронну демократію, електронну комерцію.

На основі вивчення історичних аспектів та системоутворюючих елементів формування й розвитку електронного урядування в Україні узагальнено концептуальні засади електронного урядування в умовах розвитку інформаційного суспільства (рис. 2).

Рис. 2. Концептуальні засади електронного урядування України (узагальнено автором)

Аналіз чинного нормативно-правового забезпечення електронного урядування України показав досить масштабну законодавчу базу у сфері інформатизації та електронного урядування, яка включає більше тисячі законодавчих актів на середньострокову та довгострокову перспективу.

Для підвищення ефективної взаємодії органів державного управління у сфері електронного урядування виділено державні програми та стратегії, які містять пріоритетні цілі, принципи та стратегічні завдання щодо розвитку електронного урядування та формування інформаційного простору в Україні: Програма економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада» (2010 р.), Стратегія співробітництва держав-учасниць СНД в розбудові та розвитку інформаційного

суспільства (2012 р.), Стратегія розвитку інформаційного суспільства (2013 р.), Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (2014 р.). Програма діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.), Програма діяльності Кабінету Міністрів України та Коаліційної угоди у 2015 році (2015 р.), Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року (2018 р.).

На підставі аналізу законодавчої бази у сфері інформації та інформатизації, інформаційної безпеки для електронного урядування визначено недоліки державного механізму нормативно-правового забезпечення електронного урядування України, до яких віднесено фрагментарність, нечіткість, неповноту, неузгодженість, неконкретність, непрозорість процедур, суперечливість деяких документів, неадаптованість до міжнародних актів, низький рівень якості підготовки нормативно-правових актів. З метою реалізації ефективної державної політики та розвитку демократії в Україні обґрунтовано необхідність приведення у відповідність нормативно-правового забезпечення електронного урядування до динаміки розвитку цифрових технологій, встановлення нових зв'язків та затвердження пріоритетів між даними категоріями, а також залучення суспільства до процедури ухвалення публічно-правових рішень на рівні органів державного управління та місцевого самоврядування.

Дослідження інституційного механізму забезпечення електронного урядування в Україні дало змогу виділити ключові фактори впливу на нього (рис. 3). Врахування цих факторів дасть можливість розробити зважену державну політику уряду, яка забезпечить умови для підвищення рівня електронного урядування в Україні.

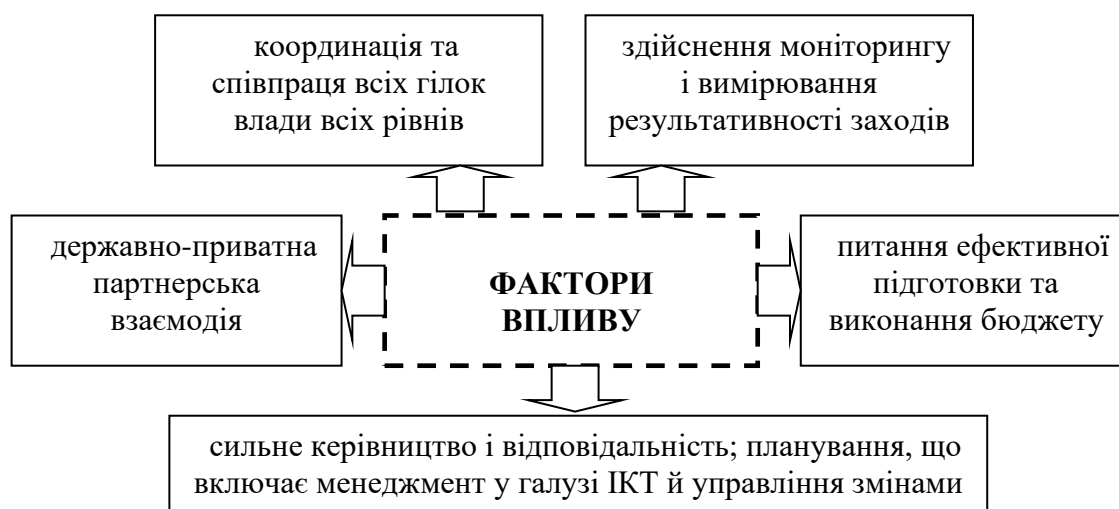

Рис. 3. Фактори впливу на розвиток інституційного забезпечення електронного урядування в Україні

Виходячи з основних завдань та функціональних повноважень суб'єктів державної політики, таких як Міністерство освіти і науки України, Міністерство економіки України, Міністерство юстиції України, Міністерство інформаційної політики України, Міністерство цифрової трансформації

України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, визначено особливості організації діяльності інститутів у сфері електронного урядування: відсутній єдиний координаційний центр, повноваження органів державного управління відображають окремі функції щодо розвитку електронного урядування, не створена організаційна структура органів державної влади з координації їх взаємодії в напрямі розвитку електронного урядування. Для спрощення процедури прийняття управлінських рішень у сфері державного управління за умов цифровізації удосконалено інституційний механізм забезпечення електронного урядування в Україні (рис. 4).

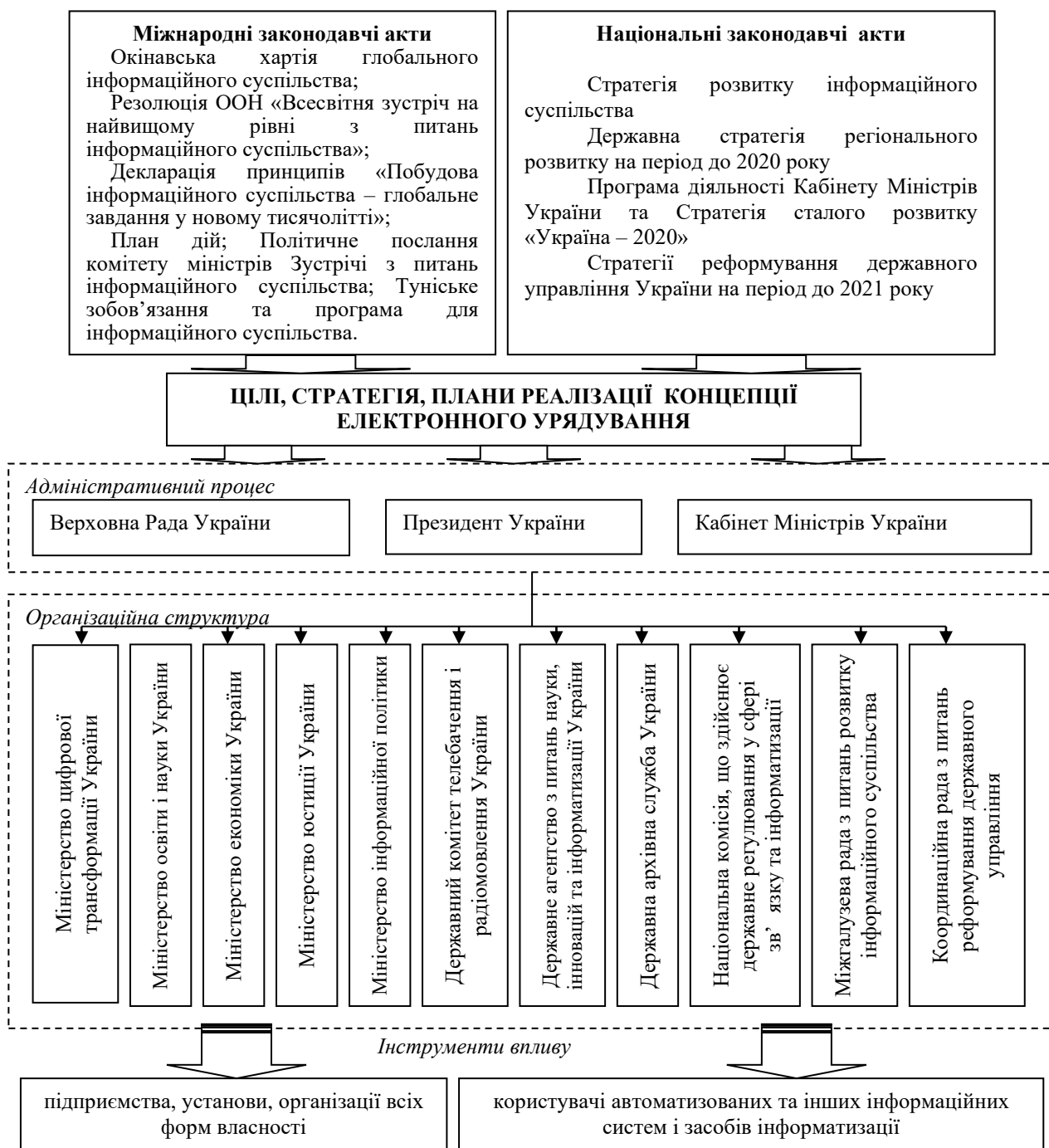

Рис. 4. Інституційний механізм забезпечення електронного урядування в Україні

Запропонований інституційний механізм забезпечення електронного урядування дасть змогу мінімізувати корупційні ризики, спростити адміністративні процеси взаємодії органів державного управління, успішно реалізувати реформування державного управління на основі впровадження реінжинірингу державних функцій. До основних переваг органів державної влади, що успішно впроваджують електронне урядування, віднесено відкритість, прозорість і широке охоплення споживачів державних послуг.

Узагальнення стратегічних напрямів розвитку цифрової економіки та впровадження цифрових технологій дали можливість визначити розвиток елементів цифрової інфраструктури України як інструмент забезпечення інформаційного суверенітету України та головний напрям побудови інформаційного суспільства в країні.

Систематизація напрямів формування та розвитку цифрової інфраструктури України надала змогу виділити елементи розвитку цифрової інфраструктури в Україні, такі як: широкосмуговий доступ до Інтернету, комп'ютеризація, відкриті дані, хмарні сервіси, електронні державні послуги, безготівкові розрахунки, кібербезпека. Доведено, що розвиток цифрової економіки є основою формування системи надання громадянам електронних публічних послуг, гарантуючи інформаційну безпеку держави. Удосконалення елементів розвитку цифрової інфраструктури дасть змогу вирішити ключові проблеми цифрової економіки України (непрозорість, закритість, високий рівень корумпованості органів публічної влади; недовіра громадян до інститутів та посадових осіб публічної влади).

Розділ 3 - «Оцінка розвитку електронного урядування в Україні» - присвячено дослідженню методичних підходів до системи оцінювання розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування, аналізу електронного урядування в Україні та науково-методичного підходу щодо оцінки електронного урядування на регіональному рівні.

Аналіз процесів цифровізації механізмів електронного урядування на основі позиції держави в міжнародних рейтингах (Networked Readiness Index, Online Service Index, E-Government Development Index, ICT Development Index, E-Participation Index), які надають об'єктивну та незалежну від органів влади оцінку електронного урядування, доводить, що Україна значно відстає від країн ЄС та вказує на необхідність активізації дій щодо створення умов для розвитку електронного урядування, публічних інституцій та цифровізації бізнес-процесів (табл. 1).

Висока позиція України в рейтингу Networked Readiness Index є результатом розвитку цифрових інфраструктур, орієнтованих на нові технології (Інтернет речей, штучний інтелект). Аналіз Online Service Index показав підвищення технічних можливостей національних веб-сайтів України, ефективність стратегій електронного уряду в наданні державних електронних послуг протягом 2012-2020 рр. Підвищення у 2020 р. позиції України в рейтингу E-Government Development Index є результатом ефективної діяльності Міністерства цифрової трансформації України щодо розвитку потенціалу електронного урядування України та підтримки проекту USAID/UK aid TAPAS

Project/Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах. Завдяки зваженій державній політиці щодо розвитку електронного урядування Україна в рейтингу E-Participation Index в 2020 р. займала 46-те місце та 67-ме місце в рейтингу ICT Development Index.

Таблиця 1

Оцінка розвитку електронного урядування в Україні в 2012-2020 рр.

Показник	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2018 р.	2020 р.	Δ 2012/2020
Networked Readiness Index	3,85	3,87	4,17	48,92	49,43	+45,58
Online Service Index	0,42	0,27	0,59	0,57	0,68	+0,26
E-Government Development Index	0,57	0,50	0,61	0,62	0,71	+0,14
ICT Development Index	4,41	5,20	5,31	5,23	5,31	+0,9
E-Participation Index	0,16	0,43	0,75	0,68	0,81	+0,65

Сучасний розвиток електронного урядування в Україні характеризується модернізацією національної інформаційно-технологічної інфраструктури. Основними досягненнями в цьому напрямі є такі: створено понад 220 електронних інформаційних ресурсів у центральних органах виконавчої влади та 450 – у місцевих; впроваджено близько 50 систем електронного документообігу в органах державної влади; створено центральний засвідчувальний орган національної системи електронного цифрового підпису та 17 центрів сертифікації електронних ключів, з яких 11 акредитовано, кількість виданих сертифікатів ключів щорічно подвоюється й на сьогодні сягає близько 1 млн, серед них в органах державної влади та місцевого самоврядування зареєстровано близько 14 тис. сертифікатів.

Аналіз динаміки і структури, доступності та якості державних електронних послуг дав змогу зробити висновок про необхідність формування якісного сервісу надання електронних державних послуг через центри надання адміністративних послуг. З урахуванням наявних проблем системи надання адміністративних послуг (обмеженість доступу до інформації, брак стандартів надання послуг, висока вартість надання певних видів адміністративних послуг) визначено основні напрями розвитку державного механізму надання адміністративних послуг в Україні (децентралізація, спрощення, дерегуляція, розвиток інституційної спроможності й комунікаційна підтримка), які дозволять підвищити якість адміністративних послуг, сформуванню комплексну систему надання адміністративних послуг на основі впровадження сучасних цифрових технологій.

Оцінювання та порівняння основних тенденцій розвитку цифрової економіки й показників електронної готовності країни дали змогу визначити ключові досягнення та цифрові можливості України: в напрямі е-демократії (сервіси е-звернення, е-консультації, е-голосування, е-петиція), е-комерції (віртуальні гаманці, варіативність і швидкість доставки, мобільна комерція, додатки в e-commerce), е-послуг (децентралізація, спрощення, дерегуляція, розвиток інституційної спроможності й комунікаційна підтримка).

На підставі дослідження регіональних тенденцій цифровізації в Україні та визначення їх можливостей та перспектив щодо впровадження електронного уряду на регіональному рівні запропоновано науково-методичний підхід до оцінки електронного урядування регіонів України на основі таксонометричного методу. Цей метод базується на розрахунку узагальнювального рейтингового показника регіону на основі показників діяльності із відповідними характеристиками еталонного регіону (найкращого серед наявних). Отримані рейтинги за допомогою використання таксонометричного методу дають змогу визначити ключові фактори впливу на місце регіону в загальному рейтингу, що підтверджує ефективність зазначеного методу в системі багаторівневого економічного аналізу.

Для розрахунку визначено вісім показників, які дають можливість оцінити інформаційні та інфраструктурні особливості регіону:

- 1) частка користувачів Інтернету;
- 2) рівень розвитку місцевої електронної демократії;
- 3) кількість органів державної влади та місцевого самоврядування, які використовують інструменти електронної демократії;
- 4) кількість зареєстрованих «Е-звернень»;
- 5) кількість поданих громадськістю проектів «Бюджет участі (громадський бюджет)»;
- 6) рівень публічності місцевого самоврядування;
- 7) кількість наданих електронних послуг;
- 8) кількість оприлюднених звітів у регіоні за результатами реалізації політики відкритих даних.

При виділенні «еталонного регіону» відібрано найбільше (найменше, якщо воно є оптимальним) значення по кожному показнику. Обчислення квазівідстані R_j від кожного регіону до еталонного для всіх регіонів проведено за формулою:

$$R_j = \sum_{j=1}^n (y_{ij} - y_i^e)^2 \rightarrow \min \quad (1)$$

Методом найменших квадратів здійснено вибір найсприятливішого регіону. Результатами розрахунку оцінки електронного урядування визначено рейтинги регіонів України (табл. 2). Оцінка електронного урядування регіонів України дала змогу виділити м. Київ, Дніпропетровську, Львівську, Одеську, Івано-Франківську області як регіони з найвищим рівнем розвитку електронного урядування в 2020 р. Місто Київ має найвищий рівень розвитку електронного урядування в країні, що пояснюється достатньо ефективною стратегією цифрового розвитку ($R_j=4,14$). Наступні дев'ять регіонів рейтингу мають значний розрив значень зведеного рейтингу, тому можна вважати, що ступінь розвитку електронного урядування зазначених регіонів є посереднім: Дніпропетровська ($R_j=83,11$), Львівська ($R_j=92,55$), Одеська ($R_j=95,54$), Івано-Франківська області ($R_j=97,31$), Харківська ($R_j=99,51$), Донецька ($R_j=105,37$), Вінницька ($R_j=107,45$), Сумська ($R_j=114,24$), Тернопільська області ($R_j=115,44$).

Рівень розвитку електронного урядування в регіонах України (на основі розрахунку квазівідстаней)

Регіон	R_j	Рейтинг
м.Київ	4,14	1
Дніпропетровська	83,11	2
Львівська	92,55	3
Одеська	95,54	4
Івано-Франківська	97,31	5
Харківська	99,51	6
Донецька	105,37	7
Вінницька	107,45	8
Сумська	114,24	9
Тернопільська	115,44	10
Кіровоградська	116,40	11
Волинська	117,02	12
Хмельницька	118,23	13
Рівненська	120,10	14
Запорізька	120,23	15
Миколаївська	120,47	16
Закарпатська	121,59	17
Чернігівська	123,74	18
Житомирська	125,70	19
Херсонська	128,09	20
Київська	129,85	21
Чернівецька	134,64	22
Полтавська	136,10	23
Луганська	137,22	24
Черкаська	141,71	25

До регіонів з найменшим рівнем розвитку електронного урядування за даними розрахунками можна віднести Луганську ($R_j=137,22$) та Черкаську ($R_j=141,71$) області. Серед причин недостатнього розвитку електронного урядування виділено низький рівень прозорості інформації та діяльності органів державного управління.

Розділ 4 - «Цифровізація публічних послуг в Україні» - містить аналіз державних електронних послуг в Україні, дослідження практики реалізації концепту відкритих даних в органах публічного управління, впровадження цифрових механізмів у роботу органів публічної влади.

Аналіз вітчизняного стану інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державного управління та електронних послуг, які надаються органами державної влади, електронних платформ, реєстрів та інформаційних баз даних в Україні дав змогу виділити проблеми розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення в Україні (відсутність необхідної кількості кваліфікованих фахівців, новітніх інформаційних технологій, недостатньо систематизована методологічна база аналітичних досліджень), наслідком чого є низький рівень розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення в Україні. На основі аналізу динаміки та структури попиту на

електронні послуги, які надаються органами державної влади, визначено частки надання державних електронних послуг за галузями (рис. 5).

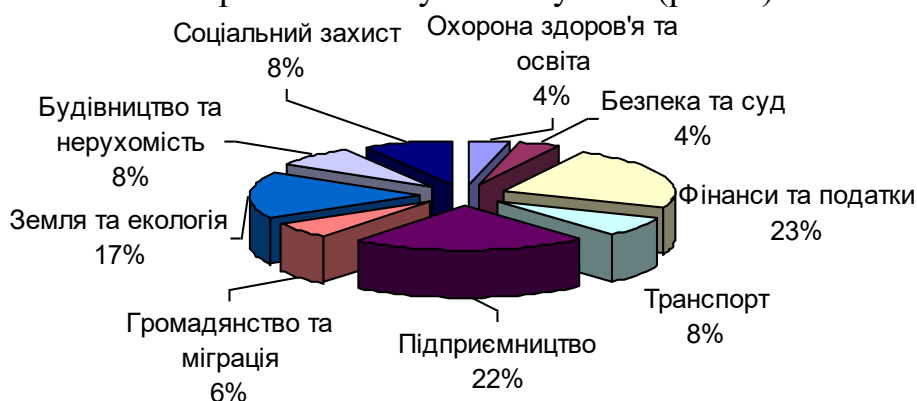

Рис. 5. Структура державних електронних послуг за галузями економіки у 2020 р.

Дані, наведені на рис. 5, свідчать про значний цифровий розрив за галузями, не зважаючи на загальнодержавну та суспільну затребуваність секторів економіки (фінанси та податки (23%), підприємництво (22%), земля та екологія (17%)), та нерозвинутість ряду галузей економіки в умовах цифрових перетворень (сфера охорони здоров'я (4%), безпека та суд (4%)).

Дослідження державної політики у сфері відкритих даних дало змогу визначити основні її цілі (забезпечення реалізації прав особи на доступ до інформації, що становить суспільний інтерес, забезпечення прозорості в діяльності органів влади, стимулювання інновацій та здійснення господарської діяльності), принципи оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних (відкритість за замовчуванням; чіткість та оперативність; інтероперабельність та порівнянність; використання та доступність; інновації та інклюзивний розвиток; залучення громадян та покращене урядування), етапи державної політики у сфері відкритих даних (набуття інформації, ідентифікація інформації, яка підлягає оприлюдненню, знеособлення, конвертація, оприлюднення та надання, використання інформації у формі відкритих даних) та інструменти державної політики у сфері відкритих даних (фінансові, організаційні, цифрові). На основі аналізу державної політики у сфері відкритих даних узагальнено проблеми її реалізації: низький рівень компетентності державних службовців; низький рівень якості відкритих даних, недотримання технічних вимог щодо оприлюднення наборів відкритих даних.

Порівняльний аналіз систем електронного документообігу дав змогу виділити найефективніші світові системи електронного документообігу (Zoho Docs, Логічний Док, Microsoft SharePoint Online, M-Files DMS, Система Ascensio OnlyOffice, Evernote Business) та найпопулярніші системи електронного документообігу, які використовуються в Україні (Megapolis.Документообіг, OPTIMA-WorkFlow, АСКОД, Док Проф та el-Dok.).

Оцінювання електронного урядування в Україні дало змогу визначити основні показники діяльності системи інформаційної безпеки: з початку 2020 р. зафіксовано близько мільйона випадків, пов'язаних з кіберзагрозами, серед яких спроби WEB-атак, DDoS-атаки, поширення шкідливого програмного

забезпечення. Дослідження структури виявлених кіберзагроз доводить, що 38% зафіксованих кіберзагроз стосується спроб викрадення інформації, 27% - мережевого сканування, 13% - спроб отримання прав користувача, 12% - спроб отримання прав адміністратора.

Шляхом аналізу спроможності національної системи кібербезпеки визначено основні виклики для України в зазначеній сфері: активне використання кіберзасобів у міжнародній конкуренції за світове лідерство, загальний характер розвитку засобів кібербезпеки та реалізації кіберзагроз у процесі швидких прогресуючих змін ІКТ, хмарних обчислень; мілітаризація кіберпростору та зростаючі технологічні можливості кіберзброї; зростання технологічного рівня протиправних посягань на інтереси держави, суспільства та окремих громадян із застосуванням методів соціальної інженерії. Пріоритетами забезпечення кібербезпеки України є убезпечення кіберпростору задля захисту суверенітету держави та розвитку суспільства; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України в кіберпросторі; європейська та євроатлантична інтеграція у сфері кібербезпеки.

На основі дослідження мети, принципів, інструментів, функцій, сучасних тенденцій розвитку інформаційної безпеки визначено стратегічні цілі забезпечення кібербезпеки в Україні на засадах стримування, кіберстійкості, взаємодії, поглиблення євроінтеграційних процесів (рис. 6).

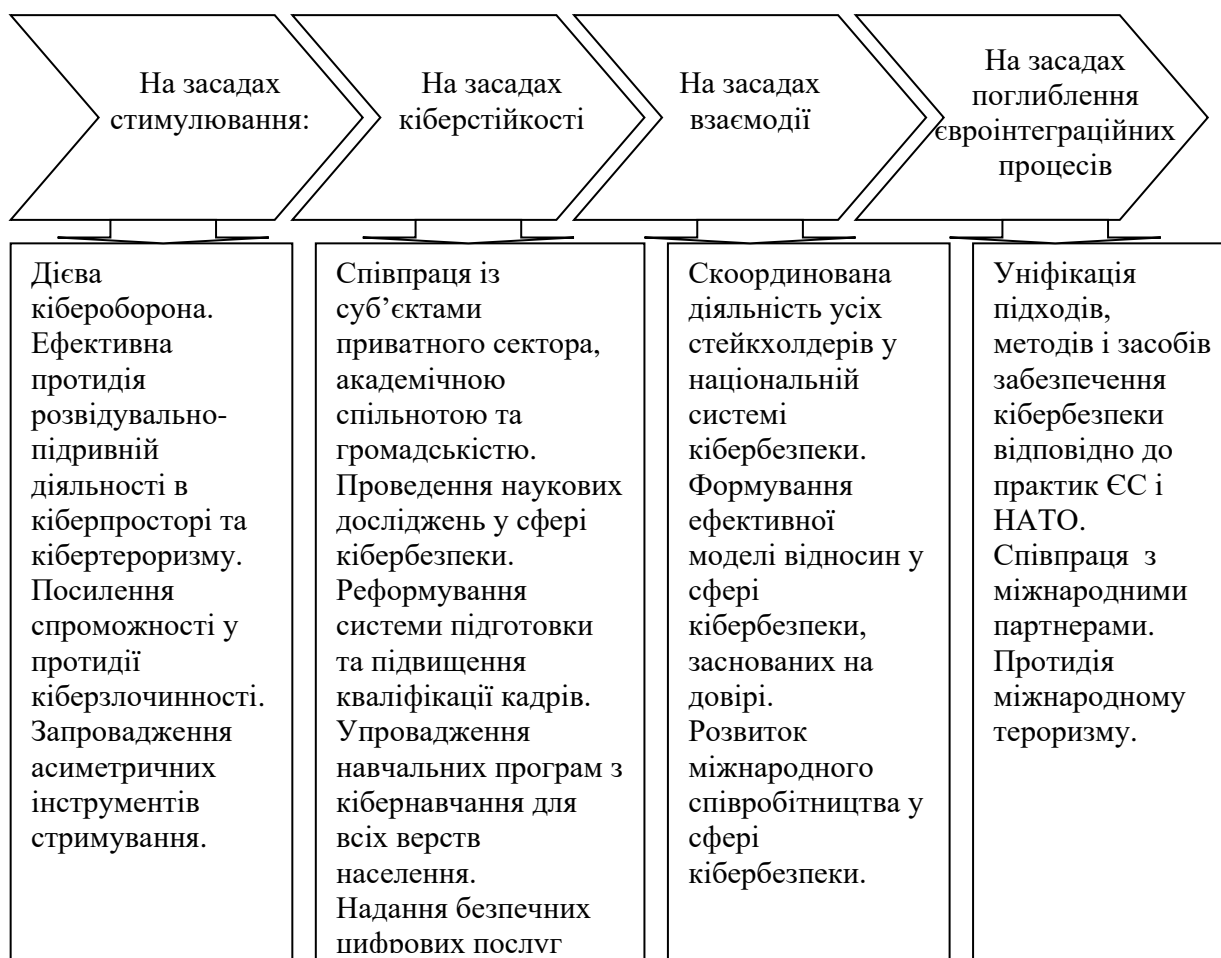

Рис. 6. Стратегічні цілі забезпечення кібербезпеки в Україні

Для посилення спроможності національної системи кібербезпеки завданням уряду є розвиток мережі партнерства у сфері кібербезпеки, модернізація та впровадження нових форм, механізмів цифрових технологій у роботу органів публічної влади України.

Для визначення ефективності реалізації концепції електронного урядування на рівні державного органу, установи запропоновано науково-методичний підхід до оцінки електронної готовності, спрямований на виявлення стану готовності органів влади до цифрових трансформацій; готовності до вироблення стратегічних рекомендацій з впровадження електронного урядування та розвитку електронної демократії.

Оцінювання електронної готовності проводилося для обраних автором суб'єктів державного управління (Пенсійний фонд України (ПФУ), Державна податкова служба (ДПС), Національна служба здоров'я України (НСЗУ), Національне агентство України з питань державної служби (НАДС), Міністерство внутрішніх справ (МВС)) за такими показниками:

- 1) кількість зареєстрованих користувачів інформаційних порталів;
- 2) кількість наданих електронних послуг;
- 3) кількість електронних звернень.

На основі зазначених показників проведено ранжирування органів публічної влади за допомогою функції РАНГ (1) в MS Excel:

$$\text{РАНГ}(a_i; \text{масив}; k), \dots \dots \dots (2)$$

де a_i – рейтинг, для якого визначається ранг;

масив – посилання на дані, які ранжуються;

k – число, яке визначає спосіб упорядкування (якщо $k=0$, то ранг визначається для списку, відсортованого в порядку убутання, інакше – у порядку зростання).

За результатами проведеного оцінювання сформовано діаграму розміщення органів державного управління згідно з отриманими ними рангами за наведеними показниками, в якій ось x включає ранг державного органу за кількістю зареєстрованих користувачів на інформаційних ресурсах, ось y – ранг державного органу за кількістю наданих електронних послуг, ранг за кількістю опрацьованих електронних звернень – параметр, який визначає розмір об'єкта (органу) на карті (рис. 7).

Результати оцінки дали змогу виділити Державну податкову службу (4;5;5), Національну службу здоров'я України (5;3;4), Національне агентство України з питань державної служби (5;3;4) як органи державного управління з високим показником електронної готовності, що свідчить про прийняття високоефективних управлінських рішень та реалізацію ефективної системи управління на рівні державного органу. Найнижчі ранги за обраними показниками отримали Міністерство внутрішніх справ (1;2;1) та Пенсійний фонд України (2;1;2), що доводить наявність проблемних питань у реалізації цифрової стратегії та необхідність її вдосконалення.

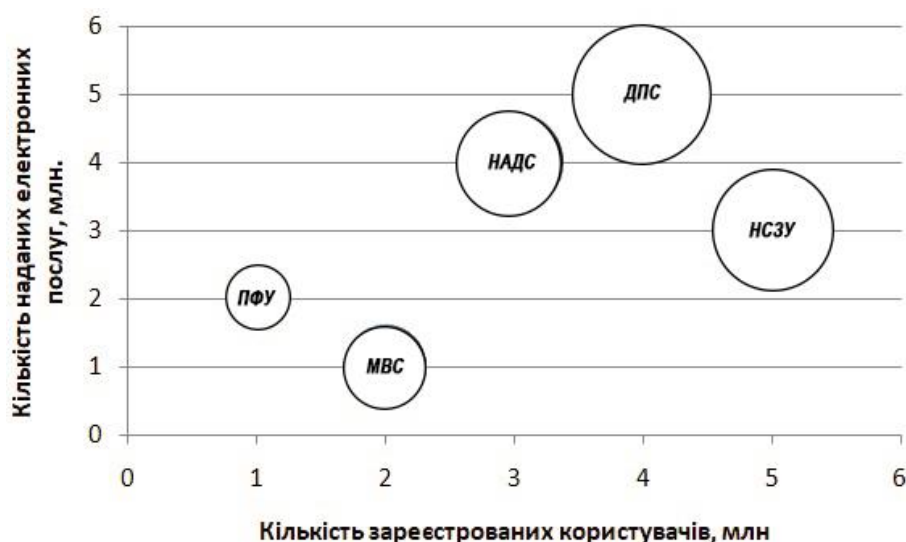

Рис. 7. Діаграма розміщення органів державного управління за рангами згідно з обраними показниками

Для підвищення ефективності реалізації концепції електронного урядування на рівні державної установи запропоновано такі заходи: забезпечення сталого та безпечного функціонування е-послуг, проведення е-консультацій щодо обізнаності населення про наявні інструменти е-урядування та е-демократії; запровадження онлайн-дашбордів та онлайн-трекерів для ефективної взаємодії із суспільством у режимі реального часу, посилення аналітичних можливостей інструментів громадського моніторингу великих відкритих даних на основі штучного інтелекту для виявлення неочевидних корупційних ризиків. Реалізація зазначених напрямів дасть органам державної влади змогу підвищити конкурентоспроможність електронних послуг, що надаються органом, та досягнути позитивних результатів у реалізації концепції електронного урядування.

Розділ 5 - «Рекомендації щодо покращення механізмів розвитку електронного урядування в умовах цифрових перетворень України» - відображає розробку державного механізму інформаційного забезпечення в умовах цифрових трансформацій, цифрові тренди розвитку електронного урядування в Україні, удосконалення механізмів електронного урядування в Україні.

За результатами аналізу розвитку електронного урядування в Україні, цифровізації публічних послуг виділено ключові проблеми і перешкоди реалізації цифрових можливостей у державі: екосистемні, інституційні, інфраструктурні, у сфері електронного уряду та урядування (рис. 8).

На основі дослідження впровадження цифрових технологій у практику діяльності органів публічної влади визначено цифрові виклики державної політики (якість і безпека, публічність, участь і довіра, запровадження е-консультацій, відкриті дані, інституційний розвиток, цифрова освіта) та цифрові загрози в публічному управлінні (недосконалість нормативно-правової бази у сфері захисту інформації, її невідповідність європейським стандартам, низький рівень правової відповідальності; відсутність необхідного кадрового забезпечення та належного контролю у сфері кіберзахисту).

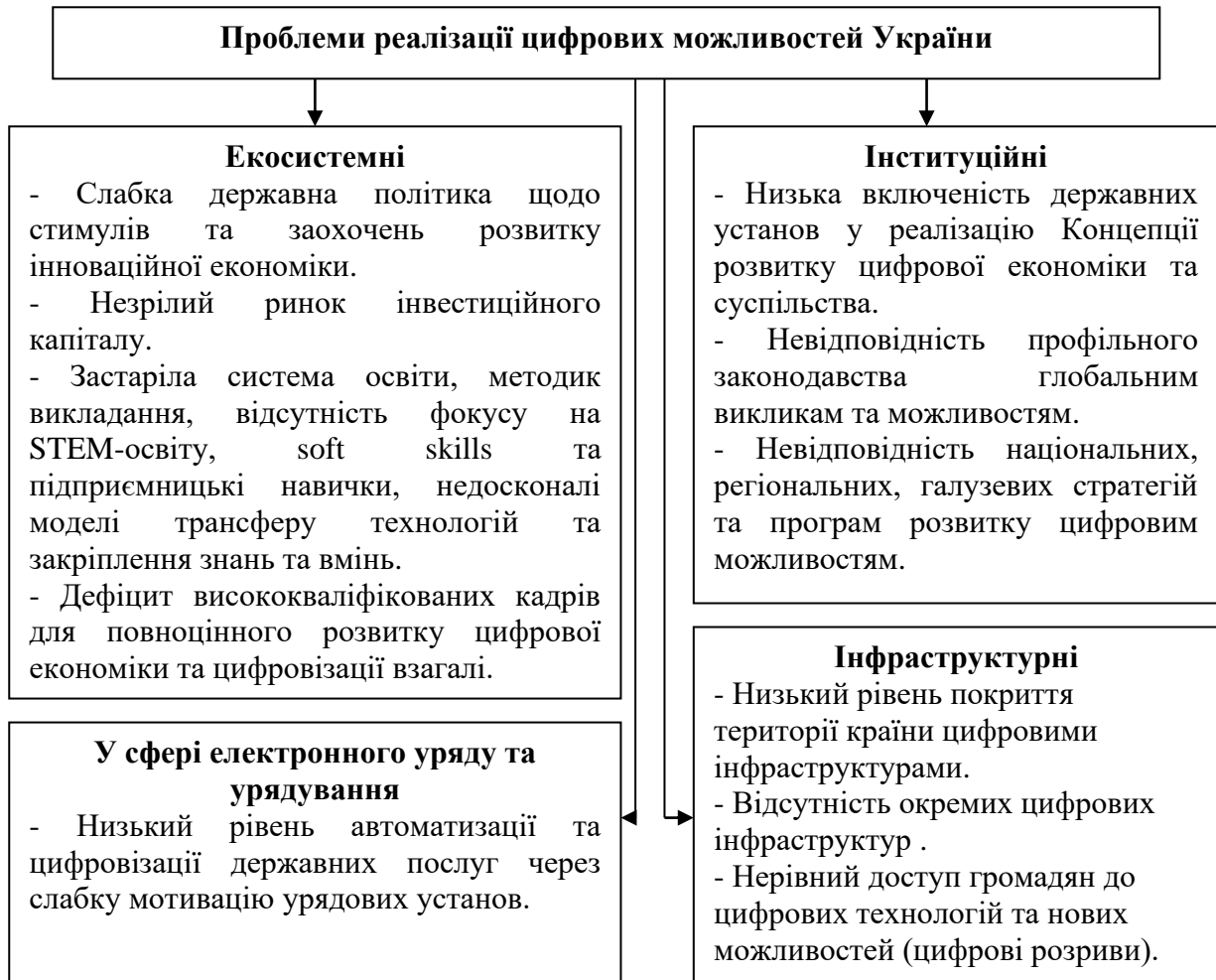

Рис. 8. Проблеми реалізації цифрових можливостей України

З метою вирішення проблем реалізації цифрових можливостей та розвитку електронного урядування України та з урахуванням діючої цифрової інфраструктури розроблено теоретико-методичний підхід до формування державного механізму інформаційного забезпечення електронного урядування на основі впровадження цифрових технологій, який включає елементи правового (нормативно-правова база), інституційного (суб'єкти адміністративного процесу, організаційної структури), організаційного та цифрового забезпечення (рис. 9).

Реалізація механізму інформаційного забезпечення електронного урядування здійснюється через діяльність та під контролем суб'єктів адміністративного процесу (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України) та організаційної структури (Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство інформаційної політики, Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, та ін.), які формують інституційне забезпечення.

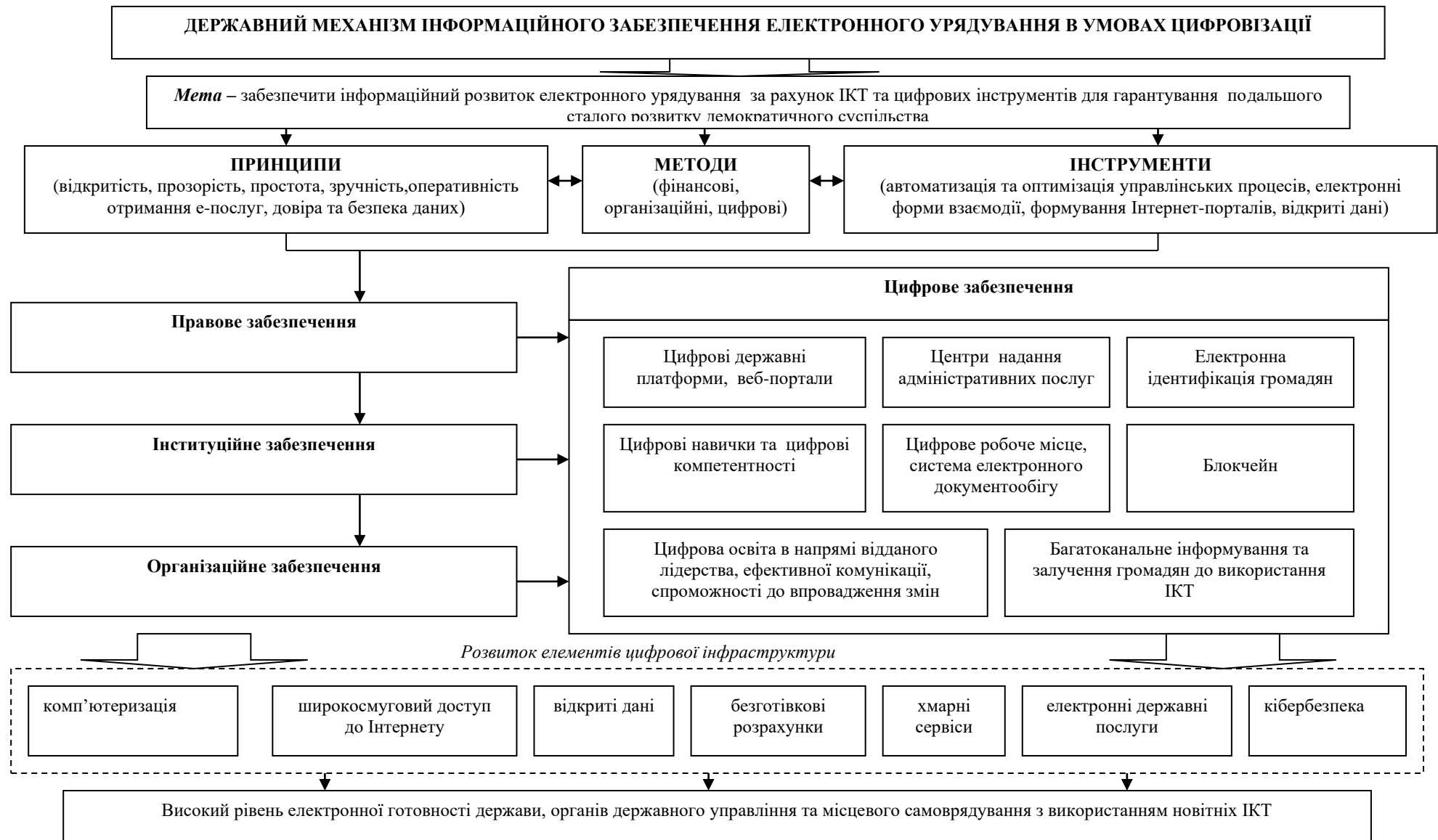

Рис. 9. Державний механізм інформаційного забезпечення електронного урядування в Україні в умовах цифровізації

Організаційне забезпечення електронного урядування включає цифрові досягнення та можливості за такими структурними елементами системи електронного урядування, як: електронні послуги, електронне управління, електронна демократія, електронна комерція.

Цифрове забезпечення державного механізму інформаційного забезпечення електронного урядування включає цифрові державні платформи, веб-портали, центри надання адміністративних послуг, цифрові навички, цифрові компетентності, цифрову освіту, цифрове робоче місце, систему електронного документообігу, блокчейн. багатоканальне інформування та залучення громадян до використання ІКТ, електронну ідентифікацію громадян.

Створення цифрових державних платформ, веб-порталів є інструментом реалізації стратегії електронного урядування та формування оперативної системи надання публічних електронних послуг населенню в умовах розвитку цифрової економіки. Онлайн-платформи дають змогу розширити спектр державних електронних послуг, виходячи з потреб суспільства, та зменшити адміністративні витрати уряду.

Розвиток центрів надання адміністративних послуг забезпечить автоматизацію процесів збору даних, їх систематизацію, доступність та зручність отримання публічних послуг з використанням цифрових технологій, підвищення прозорості процесів надання адміністративних послуг. Серед пріоритетів роботи центрів надання адміністративних послуг виділено доступність, зручність, мінімізацію термінів отримання результатів адміністративних послуг, прозорість.

Розвиток інфраструктури електронної ідентифікації дасть змогу забезпечити зручний та безпечний доступ громадян до електронних послуг, інформаційних систем, інтерактивних інструментів та сприятиме розвитку електронних форм взаємодії держави та суспільства.

Виходячи з дослідження рівнів цифрових навичок як важливого компонента розвитку інформаційного суспільства, виділено пріоритетні цифрові навички (використання технологій, моніторинг та контроль; аналітичне мислення та інновації; активне навчання та навчальні стратегії; комплексне вирішення проблем; критичне мислення та аналіз; креативність, оригінальність й ініціативність; лідерство та соціальний вплив, дизайн технологій і програмування; стійкість, стресостійкість та гнучкість; вміння аргументувати, вирішувати проблеми та створювати ідеї), які пов'язані з усіма сферами функціонування суспільства та економіки.

Доведено, що компетенція у сфері цифрових технологій повинна сприйматися як технічні знання та знання в когнітивних, соціальних та емоційних аспектах роботи в цифровому середовищі.

Цифрове робоче місце з доступом до інформаційних платформ, віддалені, інтерактивні робочі місця є стратегічною технологією державного сектора України в умовах цифровізації, яка дає змогу отримати публічні послуги без прив'язки до території проживання (обслуговування) та має такі переваги, як гнучкість виконання роботи, децентралізація, мобільність, скорочення витрат на апаратне забезпечення.

Застосування цифрових технологій забезпечить розвиток системи електронного документообігу та дасть змогу покращити оперативність та ефективність у вирішенні управлінських завдань за рахунок прискорення та оптимізації внутрішніх процесів діловодства, посилити виконавську дисципліну, удосконалити систему контролю за нею, зміцнити інформаційно-аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень, підвищити відкритість і прозорість діяльності державних органів.

Забезпечення проведення електронних референдумів, е-голосування, подання е-петицій (блокчейн) дає можливість досягти високого рівня захисту інформації та створити повністю децентралізовані системи взаємодії та управління.

З урахуванням аналізу навчальних та інформаційних заходів щодо розвитку електронного урядування (розробка карти цифрових компетентностей, упровадження цифрових професій, розвиток стратегічних комунікацій в органах публічної влади, індивідуальні програми державних службовців з підвищення кваліфікації) визначено напрями розвитку цифрової освіти в умовах цифровізації: віддане лідерство, ефективна комунікація, спроможність до впровадження змін. Для досягнення стратегічних цілей у забезпеченні цифрової освіти основними завданнями є створення цифрової екосистеми для державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, розвиток цифрових навичок та формування відповідного рівня цифрової компетентності.

Багатоканальне інформування та залучення громадян до використання інформаційно-комунікаційних технологій дасть змогу залучити громадян до отримання електронних послуг, сприятиме формуванню системи високоякісного обслуговування, створить нові можливості для забезпечення якісного зворотного зв'язку, ефективної взаємодії та співпраці органів публічної влади, суспільства та бізнесу.

Виходячи з ключових досягнень у нормативно-правовому, інституційному, організаційному та цифровому забезпеченні, результатом реалізації запропонованого механізму інформаційного забезпечення електронного урядування в Україні є розвиток елементів цифрової інфраструктури та підвищення рівня електронної готовності держави, органів державного управління та місцевого самоврядування з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

На основі аналізу ключових показників готовності країни до цифровізації, тенденцій розвитку цифрової економіки в Україні виділено пріоритетні напрями розвитку електронного урядування, такі як: надання телекомунікаційних послуг і цифрова інфраструктура; довіра та безпека в цифровій економіці; електронна торгівля; цифрові навички; інформаційно-аналітичне забезпечення, електронне здоров'я.

З метою створення ефективної системи державного управління із застосуванням новітніх ІКТ визначено основні напрями розвитку: у сфері телекомунікаційних мереж (розвиток широкосмугового абонентського доступу, системи телекомунікаційних мереж, що відповідає європейським стандартам, розвиток, модернізація та оптимізація елементів телекомунікаційної

інфраструктури), інфраструктури електронної комерції та онлайн-взаємодії суб'єктів бізнесу (імплементация в Україні норм регламенту e-IDAS, запровадження системи електронної взаємодії відповідно до вимог ЄС, розробка концепції і дорожньої карти розвитку електронної торгівлі в Україні за участю всіх зацікавлених стейкхолдерів), цифрових навичок, електронного документообігу (розробка комплексної національної стратегії в галузі цифрових навичок і компетенцій в Україні, розробка переліку цифрових навичок і компетенцій, комплексної методології їх оцінки та удосконалення національної системи індикаторів їх розвитку, використання потужних програм з обробки відсканованих документів та єдиних критеріїв оцінки якості документування в системах управління; розмежування доступу до інформації для відповідних користувачів за рахунок використання різних засобів захисту), е-медицини (створення єдиного медичного інформаційного простору, реалізація пілотного проекту для служб електронної охорони здоров'я, розробка національної дорожньої карти, підвищення спроможності національного регулятора у сфері електронної охорони здоров'я).

ВИСНОВКИ

У рамках дослідження розширено концептуальні положення розвитку електронного урядування України в умовах інформаційного суспільства, удосконалено інституційний механізм забезпечення електронного урядування, визначено складові цифрової інфраструктури України, запропоновано науково-методичний підхід до оцінки електронного урядування регіонів та електронної готовності органів державного управління, розроблено науково-методичний підхід щодо формування державного механізму інформаційного забезпечення електронного урядування на основі впровадження цифрових технологій, удосконалено напрями розвитку державних механізмів електронного урядування для впровадження цифрових перетворень в Україні. Ці дослідження дали змогу вирішити актуальну наукову проблему щодо формування та вдосконалення державних механізмів розвитку електронного урядування в Україні в умовах цифрових трансформацій. Отриманий результат розкривається в таких висновках і положеннях:

1. На основі дослідження історичних засад формування електронного урядування обґрунтовано результати наукових підходів вітчизняних та зарубіжних вчених до визначення сутності поняття «електронне урядування». Визначено етапи реалізації е-урядування в Україні, які включають формування нормативно-правової та нормативно-технічної бази електронного урядування, розвиток послуг електронного урядування, впровадження в практику діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розбудову електронного урядування в умовах цифровізації. Систематизовано сучасні наукові підходи до визначення терміна «електронне урядування» (теоретичний, технократичний, технологічний, інформатизації державно-публічних справ), різноманітність яких пояснюється формуванням тверджень на основі різних принципів, аспектів, системних позицій функціонування та впровадження

зазначеної системи. Запропоновано теоретичний підхід до визначення поняття «електронне урядування», який включає цифрову складову та визначає його як форму організації державного управління, що відповідає процесам широкої участі бізнесу й громадян у державному управлінні, дає змогу підвищити прозорість та ефективність діяльності органів місцевого самоврядування й державної влади на засадах впровадження цифрових технологій для гарантування подальшого розвитку інформаційного суспільства.

2. Систематизація європейського досвіду впровадження державних механізмів розвитку електронного урядування в публічному секторі Австрії, Бельгії, Болгарії, Великобританії, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Італії, Німеччини, Латвії, Литви, Мальти, Португалії, Румунії, Фінляндії, Франції, Чехії, Швейцарії дала змогу виділити функції, принципи, методи, інструменти реалізації стратегії електронного урядування в країнах Європейського Союзу. З метою адаптації вітчизняної практики державного управління до європейського досвіду визначено спільні риси електронних урядів всіх країн-учасниць ЄС (формування спеціальної законодавчої бази, яка якісно регулює відносини у сфері електронного урядування, збільшення кількості електронних послуг, працівників ІТ-сфери, збільшення фінансування проектів електронного урядування; стимулювання громадян використовувати переваги електронного урядування) та пріоритетні сфери розвитку електронного урядування європейських країн (модернізація державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з використанням ключових факторів, включення транскордонної мобільності з взаємосумісними цифровими публічними послугами; сприяння цифровій взаємодії між громадянами, бізнесом та урядом з метою забезпечення високоякісних громадських послуг).

3. Вивчення процесу реалізації та розвитку електронного урядування в умовах інформаційного суспільства дало змогу виділити необхідні складові системи електронного урядування, такі як: електронні послуги, електронне управління, електронна демократія, електронна комерція. На основі дослідження історичних аспектів та системоутворюючих елементів формування та розвитку електронного урядування в Україні вдосконалено концептуальні засади електронного урядування в умовах розвитку інформаційного суспільства шляхом визначення функцій (політична, організаційна, іміджева, виховна, соціальна, зв'язків з громадськістю), принципів (прозорість, відкритість, простота, зручність та оперативність отримання електронних послуг, близькість до громадян, безпека даних), завдань (модернізація публічних послуг та розвиток взаємодії влади, громадян і бізнесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, модернізація державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, управління розвитком електронного урядування) електронного урядування.

4. Визначено особливості державного механізму нормативно-правового забезпечення електронного урядування України, що включає велику за кількістю законодавчу базу у сфері інформатизації та електронного урядування на середньострокову та довгострокову перспективу розвитку країни в цьому напрямі. На основі дослідження інструментів нормативно-правового

забезпечення електронного урядування визначено недоліки сучасного нормативно-правового забезпечення: фрагментарність, нечіткість, неповноту, неузгодженість, неконкретність, непрозорість процедур, суперечливість деяких документів, неадаптованість до міжнародних актів, низький рівень якості підготовки нормативно-правових актів. Для забезпечення ефективного державного регулювання електронного урядування та реалізації Стратегії розвитку інформаційного суспільства, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року обґрунтовано необхідність приведення у відповідність нормативно-правового забезпечення електронного урядування до динаміки розвитку цифрових технологій, встановлення нових зв'язків і затвердження пріоритетів між даними категоріями, залучення суспільства до процедури ухвалення публічно-правових рішень на рівні органів державного управління та місцевого самоврядування у сфері розвитку електронного урядування.

5. Для спрощення процедури прийняття управлінських рішень у сфері державного управління за умов цифровізації вдосконалено інституційний механізм забезпечення електронного урядування в Україні, що передбачає створення окремої організаційної структури органів державної влади з координації їх взаємодії в напрямі розвитку електронного урядування та дає змогу мінімізувати корупційні ризики, спростити адміністративні процеси взаємодії органів державного управління, успішно реалізувати реформування державного управління на основі впровадження реінжинірингу державних функцій. На основі інституційної структури реалізації державної політики розвитку електронного урядування в Україні виділено ключові фактори впливу на інституційне забезпечення електронного урядування, серед яких: координація та співпраця органів державного управління всіх рівнів всіх гілок влади, здійснення моніторингу і вимірювання результативності заходів, державно-приватна партнерська взаємодія, ефективна підготовка та виконання бюджету, впливове керівництво і відповідальність; менеджмент у галузі інформаційно-комунікаційних технологій та управління змінами. Виходячи з основних завдань та функціональних повноважень суб'єктів державної політики, визначено особливості організації діяльності державних інститутів у сфері електронного урядування.

6. Узагальнення стратегічних напрямів розвитку цифрової економіки та впровадження цифрових технологій дало змогу виділити напрями розвитку елементів цифрової інфраструктури як основного інструменту забезпечення інформаційного суверенітету України та головної бази для побудови інформаційного суспільства в країні. Систематизація напрямів формування та розвитку цифрової інфраструктури України надала змогу виділити елементи розвитку цифрової інфраструктури України (широкосмуговий доступ до Інтернету, комп'ютеризація, відкриті дані, хмарні сервіси, електронні державні послуги, безготівкові розрахунки, кібербезпека). Удосконалення перелічених елементів забезпечить вирішення таких ключових проблем цифрової економіки України, як непрозорість, закритість, високий рівень корумпованості органів

публічної влади; недовіра громадян до інститутів та посадових осіб публічної влади.

7. На основі оцінки й порівняння основних тенденцій розвитку цифрової економіки та показників електронної готовності країни за міжнародними рейтингами та показниками розвитку електронних послуг, електронного управління, електронної демократії, електронної комерції визначено, що Україна значно відстає від країн ЄС. Для активізації державної політики щодо створення умов розвитку електронного урядування визначено ключові досягнення та цифрові можливостей України: в напрямі е-демократії (е-звернення, е-консультації, е-голосування, е-петиція), е-комерції (віртуальні гаманці, варіативність і швидкість доставки, мобільна комерція, додатки в e-commerce), е-послуг (децентралізація, спрощення, дерегуляція, розвиток інституційної спроможності й комунікаційна підтримка).

8. Розроблено науково-методичний підхід до оцінки електронного урядування регіонів для визначення можливостей та перспектив упровадження електронного уряду в Україні, заснований на таксонометричному методі. На основі дослідження регіональних тенденцій цифровізації в Україні обрано такі показники для оцінки електронного урядування регіонів: частка користувачів Інтернету, рівень розвитку місцевої електронної демократії, кількість органів державної влади та місцевого самоврядування, які використовують інструменти електронної демократії, кількість зареєстрованих «Е-звернень», кількість поданих громадськістю проектів «Бюджет участі (громадський бюджет)», рівень публічності місцевого самоврядування, кількість наданих електронних послуг, відкриті дані. За регіональним рейтингом оцінки електронного урядування в 2020 р. серед лідерів виділено м. Київ, Дніпропетровську, Львівську, Одеську, Івано-Франківську області. До регіонів з найменшим рівнем розвитку електронного урядування можна віднести Луганську та Черкаську області. За результатами проведеної оцінки визначено ключові фактори, що впливають на низький рівень розвитку електронного урядування в регіонах України: непрозорість інформації та низькі показники ефективності діяльності органів державного управління.

9. Розроблено науково-методичний підхід щодо оцінки електронної готовності органів державного управління на основі аналізу показників кількості зареєстрованих користувачів, наданих електронних послуг, опрацьованих електронних звернень, який дасть змогу визначити ефективність реалізації концепції електронного урядування на рівні державного органу, установи. За результатами оцінки електронної готовності Пенсійного фонду України, Державної податкової служби, Національної служби здоров'я України, Національного агентства України з питань державної служби, Міністерства внутрішніх справ виділено Державну податкову службу, Національну службу здоров'я України, Національне агентство України з питань державної служби як органи державного управління з високим показником електронної готовності, що свідчить про прийняття високоефективних управлінських рішень та реалізацію дієвої системи управління на рівні державного органу. Пенсійний фонд України та Міністерство внутрішніх справ займають найнижчі ранги за обраними

показниками, що підтверджує наявність проблемних питань у реалізації цифрової стратегії та необхідність її вдосконалення. Для підвищення ефективності реалізації концепції електронного урядування на рівні державного органу запропоновано ключові заходи: забезпечення сталого та безпечного функціонування е-послуг, проведення е-консультацій щодо обізнаності населення про наявні інструменти е-урядування та е-демократії; запровадження онлайн-дешбордів і онлайн-трекерів у режимі реального часу, модернізацію інструментів громадського моніторингу відкритих даних.

10. Виходячи з аналізу спроможності національної системи кібербезпеки, визначено основні виклики для України у сфері інформаційної безпеки: активне використання кіберзасобів у міжнародній конкуренції за світове лідерство, змагальний характер розвитку засобів кібербезпеки та реалізації кіберзагроз у процесі швидких прогресуючих змін інформаційно-комунікаційних технологій, хмарних обчислень; мілітаризація кіберпростору та зростаючі технологічні можливості кіберзброї; зростання технологічного рівня протиправних посягань на інтереси держави, суспільства та окремих громадян із застосуванням методів соціальної інженерії. Аналіз сучасних тенденцій розвитку електронного урядування дав змогу виділити пріоритети забезпечення кібербезпеки в Україні (убезпечення кіберпростору задля захисту суверенітету держави та розвитку суспільства; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України у кіберпросторі; європейська та євроатлантична інтеграція у сфері кібербезпеки). На основі дослідження мети, принципів, інструментів, функцій, сучасних тенденцій розвитку інформаційної безпеки визначено стратегічні цілі забезпечення кібербезпеки в Україні на засадах стримування, кіберстійкості, взаємодії, поглиблення євроінтеграційних процесів, реалізація яких дасть змогу посилити спроможність національної системи кібербезпеки України.

11. На основі систематизації ключових проблем і перешкод реалізації цифрових можливостей України (екосистемні, інституційні, інфраструктурні, у сфері електронного уряду та урядування) запропоновано науково-методичний підхід до формування державного механізму інформаційного забезпечення електронного урядування. Ключовими елементами запропонованого механізму є правове (нормативно-правова база), інституційне (суб'єкти адміністративного процесу, організаційної структури), організаційне (електронні послуги, електронне управління, електронна демократія, електронна комерція), цифрове забезпечення (цифрові державні платформи, веб-портали, центри надання адміністративних послуг, цифрові навички, цифрові компетентності, цифрова освіта, цифрове робоче місце, система електронного документообігу, блокчейн. багатоканальне інформування та залучення громадян до використання ІКТ, електронна ідентифікація громадян). Реалізація запропонованого механізму інформаційного забезпечення електронного урядування в Україні сприятиме розвитку елементів цифрової інфраструктури та підвищенню рівня електронної готовності держави, органів державного управління та місцевого самоврядування з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

12. На основі аналізу ключових показників готовності країни до цифровізації, тенденцій розвитку цифрової економіки в Україні визначено

напрями розвитку у сфері телекомунікаційних мереж (розвиток широкосмугового абонентського доступу, система телекомунікаційних мереж, що відповідає європейським стандартам, розвиток, модернізація та оптимізація елементів телекомунікаційної інфраструктури), інфраструктури електронної комерції та онлайн-взаємодії суб'єктів бізнесу (норми регламенту e-IDAS, система електронної взаємодії, електронна торгівля, дорожня карта розвитку), цифрових навичок, електронного документообігу (модернізація інфраструктурного оснащення; цифрові освітні ресурси, єдині критерії оцінки якості електронних документів, розмежування доступу до інформації різноманітними засобами захисту), розвитку е-медицини (єдиний медичний інформаційний простір, національна дорожня карта, реалізація е-проектів). Удосконалення напрямів розвитку механізмів електронного урядування дасть змогу створити ефективну систему державного управління із застосуванням цифрових технологій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Мохова Ю.Л. Розвиток електронного урядування України в умовах цифрових перетворень: монографія. Київ: ВД «Освіта України», 2021. 434 с.
2. Мохова Ю.Л. Публічне управління у реалізації регіональної політики України. Детермінанти розвитку публічного управління та адміністрування в Україні: монографія / за заг. ред. Н. С. Орлової. Харків: Право, 2020. 264 с. (п.1.3)
3. Mokhova I., Tanchuk O. Decentralization of power as a component of public administration reformation in Ukraine. Innovations in science: the challenges of our time [колективна монографія]. Accent Graphics Communications & Publishing, 2019. Chicago, Illinois, USA. pp.249-257

Статті Scopus, WEB

4. Mokhova I.L., Yarovoy T.S., Kozyrieva O.V., Bielska T.V., Zhuk I.I. The e-government development in ensuring the country information security. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. №2(33). С.268-275. (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Web of Sciences) (заг. обсяг 0,7 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: визначено загрози розвитку електронного уряду для забезпечення інформаційної безпеки країни).
5. Orlova N., Mokhova I., Kozyrieva O., Diegtiar O., Derenska Y., yuliya Bratishko Y. Public Information Policy in Health Care Sector: Ukrainian Perspectives *33rd IBIMA Conference* (Seville, 1-2 April, 2020). Seville, Spain. 2020, p. 505-516 (включено до Web of Sciences, Scopus) (заг. обсяг 1 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: визначено перспективи розвитку публічної інформаційної політики в системі охорони здоров'я України шляхом інформатизації).
6. Orlova N., Mokhova I., Diegtiar O., Khomutenko O. Methodology of the electronic government evaluation of the european union countries based on

taksonometric method. *33rd IBIMA Conference* (Granada, 10-11 April 2019). Granada, Spain. 2019, p. 505-516 (включено до Web of Sciences, Scopus) (заг. обсяг 0,7 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: проведено оцінку та порівняльний аналіз електронного уряду ЄС за таксономічним методом).

Статті у наукових фахових виданнях України

7. Мохова Ю.Л. Концептуальні засади формування механізмів е-урядування в умовах цифровізації. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2021. Вип. 3(19). URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2021/3/7419> (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з державного управління (спеціальність 074 – Публічне управління та адміністрування) (заг. обсяг 0,6 д.а.).

8. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Європейські орієнтири цифрових трансформацій у електронному урядуванні. *Наукові перспективи*. 2021. №7(13). С.97-106 (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з державного управління (заг. обсяг 0,7 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а.: визначено особливості розвитку електронного урядування в країнах ЄС на основі впровадження цифрових трансформацій).

9. Мохова Ю.Л. Інституційно-правовий механізм забезпечення електронного урядування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №13-14. С.93-97. Серія: Державне управління (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США) (заг. обсяг 0,5 д.а.).

10. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Роль цифрових компетентностей у формуванні цифрового суспільства. *Наукові перспективи*. 2021 №5(11). С. 154-162. (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з державного управління (заг. обсяг 0,6 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: визначено роль цифрових компетентностей в публічному управлінні для формування ефективної взаємодії уряду та суспільства).

11. Мохова Ю.Л. Реалізація державної регіональної політики в умовах цифровізації державних послуг. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021 №11 С.85-89. Серія: Державне управління (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США) (заг. обсяг 0,6 д.а.).

12. Мохова Ю.Л. Оцінка діяльності центрів надання адміністративних послуг в умовах цифровізації України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С.22-28. включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з публічного управління (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування) (заг. обсяг 0,6 д.а.)

13. Мохова Ю.Л. Державний механізм надання адміністративних послуг в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С.151-157 (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових

фахових видань України (категорія «Б») з публічного управління (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування) (заг. обсяг 0,5 д.а.).

14. Мохова Ю.Л. Теоретичні засади розвитку механізму електронного урядування в Україні. *Наукові перспективи*. 2020. №5(5). С.386-395. (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з державного управління (заг. обсяг 0,6 д.а.).

15. Мохова Ю.Л., Токаренко В.Л. Європейський досвід використання електронних послуг в сфері охорони здоров'я. *Право та державне управління*. 2020. №2. С.188-195. (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з публічного управління (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування) (заг. обсяг 0,6 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а.: визначено особливості впровадження електронних послуг у сферу охорони здоров'я європейських країн).

16. Мохова Ю.Л., Сабадаш Р.В. Система управління персоналом в органах державної влади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. №1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>. (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») (заг. обсяг 0,4 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: визначено особливості функціонування системи управління персоналом в органах державної служби для формування ефективної державної політики суспільного розвитку).

17. Мохова Ю.Л., Шапошник Т.М. Правові засади електронного документообігу в органах державної влади. *Держава та регіони*. 2018. №4 (64). С. 111-115. Серія: Державне управління (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з публічного управління (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування) (заг. обсяг 0,4 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а.: визначено напрямки розвитку електронного документообігу в органах державної влади для підвищення ефективності роботи державних установ).

18. Мохова Ю.Л., Луцька А.І. Сутність та головні напрямки державної інформаційної політики України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. №12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>. (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») (заг. обсяг 0,4 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: виділено напрямки розвитку державної інформаційної політики України для розвитку незалежної демократичної держави Україна в умовах євроінтеграції).

19. Мохова Ю.Л., Линьова Н.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2018. Вип. 2 (21). С. 74-81 (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з публічного управління (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування) (заг. обсяг 0,5 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а.: визначено

роль інформаційно-аналітичного забезпечення в діяльності органів державного управління для підвищення ефективності вітчизняної системи державного управління).

20. Мохова Ю.Л., Рачок Д.Г. Концептуальні основи впровадження накопичувальної пенсійної системи в Україні. *Право та державне управління*. 2017. №4(29). Т.2. С.95-100. (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з публічного управління (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування) (заг. обсяг 0,4 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: розроблено державний механізм впровадження накопичувальної пенсійної системи в Україні для гарантування збалансованості пенсійної системи України та соціальної стабільності).

21. Мохова Ю.Л. Співвідношення централізації та децентралізації в структурній організації державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua> (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)) (заг. обсяг 0,5 д.а.).

Опубліковані праці у виданнях апробаційного характеру

22. Мохова Ю.Л. Особливості державного управління в країнах Європейського союзу в умовах сталого розвитку. *Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 27-28 травня 2021 р.)*. Маріуполь, 2021. С.50-52 (0,1 д.а.).

23. Мохова Ю.Л. Цифрова трансформація державного управління: європейські стратегії. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Афіни, 07 травня 2021 р.)*. Афіни, 2021. С.63-66 (0,2 д.а.).

24. Мохова Ю.Л. Розвиток процесів інформатизації публічного управління в країнах Європи та Центральної Азії. *Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Кам'янець-Подільський, 4 травня 2021 р.)*. Кам'янець-Подільський, 2021. С.245-248 (0,2 д.а.).

25. Мохова Ю.Л. Інформаційного забезпечення політики відкритих даних в Україні. *Економічний розвиток держави, регіонів та підприємств: проблеми та перспективи: матеріали IV Міжнар. наук.-практ.інтернет-конф. молодих вчених (м.Львів, 28-29 квітня 2021 р.)*. Львів, 2021. С.320-321 (0,1 д.а.).

26. Мохова Ю.Л. Реалізація політики відкритих даних як форми інформатизації публічного управління. *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 28 квітня 2021 р.)*. Полтава, 2021. С.41-43 (0,1 д.а.).

27. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Реалізація національних проектів в публічному управлінні. *Публічне управління: проведення реформи в Україні: зб. Матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м.Покровськ, 10 грудня 2020 р.)*. Покровськ: ДонНТУ, 2020. С.102-107 (заг. обсяг 0,2 д.а., особисто автору

належить 0,1 д.а.: визначено особливості управління проектами на національному рівні та ефективності їх реалізації).

28. Мохова Ю.Л. Інформаційне суспільство як чинник розвитку управлінських відносин. *Публічне управління та адміністрування на сучасному етапі державотворення*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м.Київ, 24 жовтня 2019 р.). Київ, 2019. С.97-100 (0,1 д.а.).

29. Мохова Ю.Л. Напрямки державної політики в сфері електронного урядування в країнах Європейського Союзу. *Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 18-19 квітня 2019 р.). Херсон, 2019. С.285-287 (0,1 д.а.).

30. Мохова Ю.Л. Розвиток електронного урядування в Україні. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика*: матеріали VI Міжнар. заочної наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 30 листопада 2018 р.). Запоріжжя, 2018. С.422-424 (0,1 д.а.).

31. Мохова Ю.Л. Системи надання адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасності*: матеріали II всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Маріуполь, 15 червня 2018 р.). Маріуполь, 2018. С. 166-171 (0,1 д.а.).

32. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Формування компетентностей сучасного державного службовця в умовах міжнародних освітніх програм. *Development trends of the education process in the sphere of public administration in Ukraine and EU countries*: наук.-педагог. стажування (Wolomin, 11-22 березня 2019 р.). Wolomin, Republic of Poland. С.47-53. (заг. обсяг 0,3 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: визначено пріоритети освітніх реформ України проектами міжнародної технічної допомоги).

33. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Економічні аспекти сталого розвитку України. *Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., присвяченої 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова (м.Харків, 5 березня 2018 р.). Харків, 2018. С.396-398 (заг. обсяг 0,1 д.а., особисто автору належить 0,05 д.а.: визначено глобальні і національні критерії сталого розвитку України).

34. Мохова Ю.Л. Основи сталого розвитку територіальних громад. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та управління*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Полтава, 29 вересня 2017 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2017. С. 171-173 (0,1 д.а.).

35. Мохова Ю.Л. Вдосконалення системи державних закупівель України в умовах євроінтеграції. *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали наук.-практ. конф. (м.Харків, 25 березня 2016 р.). Харків: Харківський регіональний інститут Національна академія державного управління при Президентові України, 2016. С. 243-247 (0,1 д.а.).

Статті в інших виданнях за темою дисертації

36. Мохова Ю.Л., Писаренко Н.О. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Молодий вчений*. 2018. №1(53). С.468-472 (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), (заг. обсяг 0,4 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: визначено напрямки удосконалення вітчизняної системи пенсійного забезпечення).

37. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Впровадження інформаційних технологій в систему корпоративного управління. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2017. №3. С.355-365 (включено до IndexCopernicus (Республіка Польща), GoogleScholar (США), (заг. обсяг 0,5 д.а., з них особисто автору належить 0,2 д.а.: досліджено розвиток корпоративних інформаційних систем).

АНОТАЦІЯ**Мохова Ю.Л. Державні механізми розвитку електронного урядування в умовах цифрових трансформацій України. – Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, 2021.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні підходи та методичні, практичні рекомендації щодо формування та вдосконалення державних механізмів розвитку електронного урядування на основі впровадження цифрових технологій для забезпечення сталого розвитку країни.

У першому розділі узагальнено категорійно-понятійний апарат та теоретичні підходи до визначення терміна «електронне урядування» на основі дослідження теоретичних засад розвитку механізму е-урядування. Досліджено процес формування, реалізації та розвитку електронного урядування та виділено етапи його розвитку, які включають формування нормативно-правової та нормативно-технічної бази е-урядування, розвиток послуг електронного урядування, впровадження в практику діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розбудову електронного урядування. Виходячи з досвіду впровадження та формування е-урядування в європейських країнах, узагальнено принципи, методи та інструменти стратегій реалізації державної політики електронного урядування.

У другому розділі роботи визначено концептуальні засади електронного урядування в Україні в умовах розвитку інформаційного суспільства, систематизовано законодавчі акти щодо розвитку електронного урядування в Україні, які визначають основні засади державної політики, базові принципи, пріоритетні цілі та стратегічні завдання державного управління у сфері інформаційної політики, електронного урядування та відкритого уряду. Наявність недоліків чинної нормативно-правової бази доводить необхідність її вдосконалення. Сформовано інституційний механізм забезпечення електронного урядування в Україні, який дасть змогу мінімізувати корупційні ризики, спростити адміністративні процеси в діяльності органів державного управління.

Визначено елементи механізму розвитку цифрової інфраструктури в Україні (широкопasmовий доступ до Інтернету, комп'ютеризація, відкриті дані, хмарні сервіси, електронні державні послуги, безготівкові розрахунки, кібербезпека) на основі іноземного досвіду формування цифрової інфраструктури.

У третьому розділі на основі узагальнення методологій оцінки електронного урядування на світовому та національному рівнях, оцінки та аналізу процесів цифровізації механізмів електронного урядування доведено, що Україна через нестабільне економічне та політичне становище значно відстає від країн ЄС. Визначено основні напрями розвитку державного механізму надання адміністративних послуг в Україні для реалізації реформування публічного управління (децентралізація, спрощення, дерегуляція, розвиток інституційної спроможності й комунікаційна підтримка), які дадуть змогу реалізувати стратегію реформи державного управління.

З метою визначення можливостей та перспектив упровадження електронного уряду на регіональному рівні запропоновано науково-методичний підхід до оцінки електронного урядування регіонів України на основі таксонометричного методу. За результатами порівняльної оцінки електронного урядування регіонів визначено проблеми реалізації регіональних стратегій та доведено необхідність упровадження сучасних інформаційних технологій у практику управління.

У четвертому розділі роботи проаналізовано інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного управління та систематизовано електронні послуги, які надаються органами державної влади, електронні платформи, реєстри та інформаційні бази даних в Україні. На основі дослідження державної політики у сфері відкритих даних визначено основні цілі, принципи, етапи та інструменти державної політики у цій сфері. З урахуванням мети, принципів, інструментів, функцій, сучасних тенденцій розвитку інформаційної безпеки вдосконалено організаційний механізм забезпечення інформаційної безпеки та визначено стратегічні цілі забезпечення кібербезпеки в Україні. Запропоновано науково-методичний підхід щодо оцінки електронної готовності органів державного управління для визначення ефективності реалізації концепції електронного урядування на рівні установи. За результатами проведеного оцінювання запропоновано заходи для підвищення електронної готовності на рівні державної установи.

У п'ятому розділі, з урахуванням проблем розвитку електронного урядування, цифрового розвитку країни, діючої цифрової інфраструктури, розроблено теоретико-методичний підхід до формування державного механізму інформаційного забезпечення на основі впровадження цифрових технологій, який включає правове, інституційне, організаційне, цифрове забезпечення. Результатом реалізації механізму інформаційного забезпечення електронного урядування в Україні є розвиток елементів цифрової інфраструктури та підвищення рівня електронної готовності органів державного управління з використанням новітніх ІКТ.

На основі аналізу ключових показників готовності країни до цифровізації, тенденцій розвитку цифрової економіки в Україні виділено пріоритетні напрями

розвитку електронного урядування в Україні, такі як: відкриті дані; електронні послуги; електронна ідентифікація; електронна взаємодія. Розвиток телекомунікаційних мереж, інфраструктури електронної комерції, е-медицини та онлайн-взаємодії суб'єктів бізнесу, удосконалення цифрових навичок, переведення державних установ на електронний документообіг забезпечать розвиток цифрової інфраструктури та цифровізацію всіх сфер життя і галузей економіки.

Ключові слова: державне управління, механізм розвитку, регіональний розвиток, регіон, цифровізація, цифрова трансформація, електронне урядування, державна послуга.

ABSTRACT

Mokhova I.L. Public management's mechanisms of e-government development in the conditions of digital transformations of Ukraine. - Manuscript.

Dissertation for scientific degree of doctor of sciences public administration, specialty 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, 2021.

The dissertation substantiates theoretical and methodological approaches and practical recommendations for the formation and improvement of public management's mechanisms for the development of e-government based on the introduction of digital technologies to ensure sustainable development of the country.

The first section summarizes the categorical-conceptual apparatus and theoretical approaches to the definition of the term «e-government» based on a study of the theoretical foundations of the mechanism of e-government. The process of formation, implementation and development of e-government is studied and the stages of its development are highlighted, which include formation of normative-legal and normative-technical base of e-government, development of e-government services, replication and implementation of state authorities and local self-government bodies, development e-government. Based on the experience of implementation and formation of e-government in European countries, the principles, methods and tools of strategies for implementing public e-government policy are summarized. It's proved that the common features of e-governments of all EU member states are: the formation of a special legal framework, increasing the number of e-services, IT workers, increasing funding for e-government projects; encouraging citizens to take advantage of e-government.

The conceptual principles of e-government in Ukraine in the conditions of information society development are determined: main goals, strategic tasks, factors of influence, peculiarities of development, functions, principles, normative-legal provision, models of relations in e-government system. The system-forming elements of e-government are distinguished: e-services, e-government, e-democracy, e-commerce.

The second section identifies the stages of creating e-government based on the study of historical aspects of the formation of the information society. There are

generalized legislative acts on the development of e-government in Ukraine, which define the basic principles of public policy, basic principles, priority goals and strategic objectives of public administration in the field of information policy, e-government and open government. It is highlighted the peculiarities of the government mechanism of normative-legal provision of e-government in Ukraine. The presence of shortcomings of the current regulatory framework proves the need for its improvement. An institutional and legal mechanism for e-government has been formed, which will minimize corruption risks and simplify administrative processes in the activities of public administration bodies. The elements of the mechanism of digital infrastructure development in Ukraine (broadband Internet access, computerization, open data, cloud services, e-government services, non-cash payments, cybersecurity) are determined on the basis of foreign experience in digital infrastructure formation.

In the third section, based on the generalization of e-government evaluation methodologies at the global and national levels, evaluation and analysis of digitalization processes of e-government mechanisms, it is proved that Ukraine is far behind the EU countries due to the unstable economic and political situation. It is determined that international indices provide an objective and independent assessment of the authorities, and indicate the need for action to create conditions for the development of e-government, public institutions and digitalization of business processes. The main directions of development of the government mechanism for providing administrative services in Ukraine for the implementation of public administration reform are identified, which will implement the public administration reform's strategy.

In order to determine the possibilities and prospects for the introduction of e-government at the regional level, regional trends in digitalization in Ukraine have been studied. It is proposed a scientific and methodological approach to the assessment of e-government of the Ukrainian regions on the basis of taxonomic method by indicators: the share of Internet users, the level of local e-democracy, the number of public authorities and local governments that use e-democracy tools, the number of registered «e-appeals», the number of projects submitted by the public «Participation budget (public budget)», the level of publicity of local self-government, the number of provided electronic services, open data. According to the results of the comparative assessment of region's e-government, there are identified the problems of implementation of regional strategies and it is proved the necessity of introduction of modern information technologies in management practice.

The fourth section analyzes the information and analytical support of public administration and systematizes electronic services provided by public authorities, electronic platforms, registers and information databases in Ukraine. There are defined the main goals of open data policy based on the study of public policy in the field of open data, principles; stages of public policy in the field of open data and instruments of state policy in the field of open data.

On the basis of research of the purpose, principles, tools, functions, it is improved modern tendencies of development of information security the organizational mechanism of information security's maintenance and there are defined the strategic purposes of maintenance of cybersecurity in Ukraine. It is proved that the organization

and implementation of management activities by state and other bodies, officials, management of any organization, institution and their departments is impossible without a system of electronic document management and digital competencies of staff. It is proposed a scientific and methodological approach to assessing the e-readiness of public administration on the basis of a rating approach based on the number of registered users, provided e-services, processed e-applications to determine the effectiveness of the concept of e-government at the institution level. There are proposed the measures to increase e-readiness at the level of a government institution based on the results of the evaluation.

In the fifth section, taking into account the problems of e-government development, digital development of the country taking into account the existing digital infrastructure, developed a theoretical and methodological approach to the formation of government information support mechanism based on digital technologies, which includes legal, institutional, organizational, digital support. The result of the implementation of the mechanism of information support of e-government in Ukraine is the development of elements of digital infrastructure and increasing the level of electronic readiness of public administration bodies using the latest ICT.

Taking into account the key components of transformations in public sector organizations, the main measures for the implementation of the digitization strategy are identified. Based on the analysis of key indicators of the country's readiness for digitalization, trends in the digital economy in Ukraine, the priority areas of e-government development in Ukraine are identified: open data; electronic services; electronic identification; electronic interaction. The main directions of development of telecommunication networks, development of e-commerce infrastructure and online interaction of business entities, development of digital skills, transfer of government institutions to electronic document circulation, development of e-medicine, implementation of which will ensure development of digital infrastructure, digital skills, ICT sector spheres of life and sectors of the economy.

Keywords: public administration, development mechanism, regional development, region, digitalization, digital transformation, e-government, public service